

Datină

Serie nouă, anul 7, nr. 82, februarie 2021
www.cctb.ro

Revistă lunară editată de Centrul Cultural Județean Constanța
„Teodor T. Burada” al Consiliului Județean Constanța

Canaraua fetii. Foto: Pr. Andrei

Cuprins

- 4 *Dobrogea, locuri și oameni de poveste*
O călătorie de neuitat - *Ovidiu DUNĂREANU*
- 9 *Obiceiuri de pe la noi*
Iarna țăranilor - *Adrian NICOLA*
- 12 *Profesorii noștri*
Florin Iacob - *Ana-Maria ȘTEFAN*
- 16 *Comunitățile etnice dobrogene*
De la analog la digital - o privire fotografică (partea a II-a) - *Iulia PANĂ*
- 21 *Români de pretutindeni*
Plimbări pe timp de pandemie - *Margareta DONOS*
- 23 *Dobrogea prin oamenii ei*
Povestea lui Roman - *Mihai PETRACHE*
- 29 *Comemorări*
110 ani de la nașterea unui erou, Locotenentul Agarici - *Gelu CULICEA*
- 30 *Conviețuiri*
Flambura (hlambura) de nuntă – la aromâni - *Maria PARIZA*
- 33 *Opinii*
Apariția unei noi atracții lingvistice - limba turcă - *Habil YENER*
- 36 *Istoria, pas cu pas*
Drumuri și căi dobrogene - *Raluca PETRE*

*Datina, fondată în 1991, serie nouă,
Revistă lunară editată de
Centrul Cultural Județean Constanța „Teodor T. Burada” al Consiliului Județean Constanța*

ISSN 1221-2253

DIRECTOR GENERAL: PROF. DOINA VOIVOZEANU

REDACTOR ȘEF: CONF. UNIV. DR. AURELIA LĂPUȘAN
REDACTORI: ANA MARIA ȘTEFAN, IULIA PANĂ, DAN COJOCARU, RALUCA PETRE,
OVIDIU DUNĂREANU, ADRIAN NICOLA, MARGARETA DOVOS

Director economic: Alina ONEL
Tehnoredactor: Traian Mircea VOINEAGU

Copyright text și fotografii © Centrul Cultural Județean Constanța „Teodor T. Burada”
Copyright prezentare grafică © 2016 Editura Datina
Iconografie: arhiva Centrului și colecții particulare

Tiparul FOTO STORY SRL Constanța, bdul Alex. Lăpușeanu nr. 163 fotoartagfa@yahoo.com
Centrul Cultural Județean Constanța „Teodor T. Burada” - Constanța
Bd. Tomis nr. 110 Bd. I.C. Brătianu nr. 68
Tel./Fax: 0241 61 92 93 Tel: 0241 61 88 42
E-mail: office@scoalaarte.ro E-mail: cultural2@scoalaarte.ro

Mai întâi a fost reportajul semnat de scriitorul Ovidiu Dunăreanu, care onorează revista *Datina* cu semnătura sa, lună de lună, oferind cititorilor noștri pagini de scriitură autentică, proze de atmosferă ori memorialistică, dar toate, de culoare și simțire pur dobrogeană. Dar pentru a fi mai bine ilustrat reportajul din această lună era nevoie de fotografii. Care să meargă pe firul călătoriei inițiatice a scriitorului. Și nu a trebuit decât un telefon pentru ca rugămintea noastră să fie împlinită de un slujitor destoinic al Bisericii dobrogene, Starețul mănăstirii Dervent, părintele Andrei Tudor. Binecunoscut și respectat pentru râvna sa întru păstrarea credinței strămoșești, pentru tot ce a ridicat în jurul și în legătură cu locul sfințit al Derventului, părintele Andrei ne-a expediat imediat fotografii făcute chiar de el, dar și informații prețioase despre o istorie uitată a unei Dobroge de margine.

Câți mai știu astăzi despre satul Izvoarele - numit cândva Pârjoaia, sau Prejoaia? Aflat la mai puțin de o sută de kilometri de Constanța, cu doar câțiva zeci de locuitori, Izvoarele este așezat între lacurile Oltina și Bugeac, aproape de Ostrovul românesc și de Silistra bulgărească. Aici există o misterioasă biserică, cu pereții făcuți din împletitură de nuiel, bulgărită și lipită cu pământ, „un relict din epocile cele mai vechi ale acestor locuri” care, „împreună cu cele din satele vecine Satu Nou și Strunga, formează un grup restrâns, cu totul aparte în arhitectura sacrală de lemn din România și din Europa,” după spusele arhitectului Vlad Calboreanu.

Nu se cunoaște cine a ridicat-o, nici cărei comunități creștine i-a aparținut, nici alte lucruri care să o poată încadra exact într-o anumită epocă. Existența ei astăzi se datorează acestui brav arhitect Vlad Calboreanu, prin strădania căruia edificiul ajuns în paragină a renăscut.

Biserica are dimensiunile unei case tradiționale din zonă și poartă hramul „Sfântul Dimitrie”. Nu are turlă, dar posedă toate elementele unui lăcaș ortodox: altar semicircular, pronaos, naos, pridvor, bolți din lemn, icoane extraordinare, foarte bine conservate etc. Este semiîngropată, cu nivelul podelei altarului sub

nivelul de călcare, având doar pridvorul cu o treaptă peste terenul în pantă.

Pereții originalei construcții sunt realizați din împletitură de nuiel bulgărită și lipită cu pământ, întăriți și susținuți cu stâlpi din lemn îngropați un metru în pământ. Și, foarte interesant, toate îmbinările structurii sunt cioplite cu toporul și cu dalta, din lemn de stejar, carpen, frasin sau brad, netăiate cu fierăstrăul, realizate cu cepuri și cuie din lemn. Numai la acoperiș au fost folosite și cuie forjate de mână, cu siguranță provenite de la reparațiile ulterioare, dar niciun cui produs industrial, cum a constatat restauratorul Vlad Calboreanu.

Minunata ctitorie creștină uimește și prin alte detalii arhitectonice: nu a avut niciodată fundație, pardoseala inițială urmând aproximativ înclinarea terenului; stâlpii pereților au fost înclinați vizibil și voit către interior, pentru a

prelua împingerile orizontale și pentru a da o stabilitate mai bună ansamblului.

S-a constatat că biserica, de la altar până la poartă, este așezată pe o veche necropolă, foarte posibil din neolitic, aparținând culturii Gumelnița. Toate materialele arheologice descoperite în zonă (monede romane, bizantine, turcești și mai puține românești din secolul al XIX-lea), unele chiar în curtea bisericii, atestă o locuire intensă din secolele al IX-lea - al XIX-lea. În timp ce pictura de pe icoane ne trimite la secolul al XIX-lea, înainte de 1870, singurele surse monografice cunoscute atestă faptul că în dreptul satului, pe la 1812, exista pe Dunăre un loc de iernat pentru vase. Nu se poate afirma dacă acest element istoric are vreo legătură cu ridicarea bisericii. Este mult mai probabil ca lăcașul să fi fost construit pentru necesitățile cultice ale populației locale, aici venind la slujbe, probabil, și creștinii de pe vasele care pe timp de iarnă rămâneau ancorate

la mal în dreptul localității lor.

În anul 2001, Vlad Calboreanu și locuitorii din Izvoarele au restaurat misterioasa biserică, redându-i strălucirea de odinioară. Biserica de la Izvoarele reprezintă un semn unic al vechimii creștinismului românesc care și-a dobândit identitatea prin autocefalia Bisericii sale.¹

Nu aș fi scris aceste rânduri în coloana de început a revistei dacă nu mi-aș fi reproșat, în numele multor alți conaționali, ignoranța și modesta cunoaștere a unor adevăruri istorice. A fost nevoie de fotografiile părintelui Andrei pentru a declanșa în sufletul meu unda de șoc care să ajute la decopertarea comorilor uitate ale Dobrogei, farmecul unic, de neegalat, al pașilor istoriei pe aceste meleaguri, dar și lipsa unei promovări consecvente și eficiente a acestora.

1. Dumitru Manolache, Unicat în România: Biserica din nuiiele de la Izvoarele ziarulillumina.ro

Dobrogea, locuri și oameni de poveste

O călătorie de neuitat

Ovidiu DUNĂREANU

*Biserica din nuiiele restaurată. Izvoarele.
Foto: Pr. Andrei*

Sunt în concediu cu Veronica la Ostrov. Este ultima săptămână în care mai stăm aici și mai am o mulțime de treburi de făcut. De la primele ore ale dimineții, ziua se anunță una măsurat de caldă, numai bună de muncă. Mă scol pornit să termin de zdrobit strugurii culeși de la vie. Dar când mă aflu în toiul faptelor mele mari de vinificator, sună telefonul. Răspund. Vocea cu inflexiuni modulate, inconfundabilă, a Părintelui Arhimandrit Andrei Tudor, starețul Mănăstirii Dervent, mă salută creștinește și mă anunță că vine să mă ia, să mergem să-mi arate câteva locuri mai puțin cunoscute de călătorul obișnuit și pe care, bănuiesc, că nu le știu nici eu. Accept invitația sa incitantă și ne dăm întâlnire la ora prânzului, în fața bisericii din Ostrov, nu departe de casa noastră. Las totul pe a doua zi și mă pregătesc de plecare. Unei asemenea propuneri, nu i se dă cu piciorul. Ea poate fi unică în viață.

Și simt că este mai mult decât o provocare, este o confruntare cu mine însumi, cel care crede că știe aproape totul despre partea de sud-vest, de la Dunăre și de la graniță, a Dobrogei, teritoriu asumat drept „comitatul meu literar”.

La ora și locul stabilite, părintele arhimandrit își face apariția într-o limuzină albă, marca Volkswagen, de ultimă generație, pe care o conduce singur. Bărbat în plină putere, vrednic, dăruit cu blândețe, cunoscător la oameni, el mă întâmpină cu ochi surzători, plini de lumină și înțelepciune și mă invită să intru în față, îmi aranjază scaunul și pornim la drum.

Încă de la plecare, presimt că părintele stareț are o hartă tainică, grefată în suflet. O hartă cu locuri și obiective care au o semnificație aparte, o întemeiere a lor pentru ceva sfânt și profund. Iar o dată sau de două ori pe an, nu mai mult, singur sau însoțit, redesenează drumurile și orizonturile magice ale acestei hărți, pentru liniștirea și primenirea sa interioară și pentru inițierea companionilor. Și-mi mai dau seama că nu au privilegiul de a i-o cunoaște prea mulți, ci numai cei pe care el îi consideră că merită să le-o dezvăluie. De aceea, în sinea mea, mă bucur nespus, fără să dau de înțeles acest lucru, că sunt unul dintre cei aleși, și mă las în voia itinerarului plănuirii de el.

Dincolo de Mănăstirea Derwent, intrăm la Canlia. Traversăm satul pe vale și urcăm dealul

*Biserica de nule de la Izvoarele. Arh. Calboreanu.
Foto: Pr. Andrei*

spre Dunăre. La jumătatea câmpului, din calea asfaltată ce duce la Coslugă și Satu Nou, ne abatem pe un drum pietruit, mai îngust. Nu durează mult și începem să coborâm vertiginos în satul Izvoarele (Pârjoaia de altă dată și cum îi zic frecvent oamenii și astăzi). Asta, da surpriză! De-o viață mă căznesc să ajung aici, și iacătă că mi se întâmplă tocmai acum! Ne strecurăm pe ulițe strâmte, întortocheate, răpoase, până la casa arhitectului bucureștean Vlad Calboreanu. Acesta și-a legat definitiv numele de Pârjoaia, prin renovarea bisericuței de paintă, monument de arhitectură religioasă creștină, din perioada medievală, unic în Europa. Tot aici, în această fundătură de lume, și-a cumpărat o casă tradițională cu curte, livadă, vie și acareturi, pe care le-a transformat într-un adevărat colț

Spre Canaraia Feti.
Foto: Pr. Andrei

*Biserica rupestră de la Dumbrăveni.
Foto: Pr. Andrei.*

de rai. De treisprezece ani, din aprilie până în octombrie, vine la Pârjoaia, împreună cu soția Lucia și câinele său lup Nero, să picteze, să strângă relicve de pe malul apei și de la cetățile din apropiere, să-și îngrijească pomii și butucii de vie, să adune plante medicinale, să facă un vin, dar mai ales o țuică fără egal, învechită cu lemn de scumpie și aromată cu firisoare de cimbrisor sălbatic, să-și afle libertatea, liniștea, regăsirea de sine, lecuindu-se de stresul, constrângerile, golul sufletesc și alienările pe care ți le provoacă orașul. Arhitectul și soția sa sunt ceilalți invitați ai părintelui Andrei, în călătoria din după-amiaza aceasta.

Pârjoaia mă impresionează, chiar dacă timpul de ședere aici este prea scurt și nu-mi îngăduie s-o cunosc în amănunt. Știam, auzisem încă de copil, citisem apoi despre acest culcuș de piraiți de pe malul fluviului o mulțime de lucruri. Dar nu mi-am putut închipui că locul are o spectaculozitate, un pitoresc debordante, o încremenire într-o atemporalitate atât de izbitoare. O mână de case, din alte secole parcă, majoritatea din paiantă, cu prispe de pământ, cu pridvoare susținute de stâlpi de lemn cioplit, cu beciuri de piatră sub ceardacuri, cu ziduri lipite cu lut și văruite, cu acoperișuri de olană, cu fântâni în bățături, cuibărită în adâncitura și pe

pantele roase de seluri ale unui deal impunător, cu șapte culmi, traforate întocmai unei creste de cocoș. Văzut de jos, de pe malul Dunării sau din Balta Țării, dealul pare a avea alura unui munte mai mic. Un cătun pierdut de lume, închis în el, care viețuiește după legile nescrise ale unor cutume ancestrale și în care timpul curge ca o miere densă, iar viața are gustul veșniciei.

Ne grăbim și lăsăm să vedem Biserița de paiantă de la Pârjoaia, la întoarcere. Dacă vom mai avea vreme!

Înghițiți de limuzina ca o himeră albă, bântuind văile și platourile podișului prin căldura după-amiezii, a părintelui Andrei, pornim ca vântul și ca gândul spre următoarea țintă – Satu Nou. Nici în această localitate de pe malul lacului Oltina n-am mai călcat vreodată. Auzind că mergem la biserica veche, încep să am emoții. În ea, prin anii 1890 și după 1900 și ceva, au slujit, pe rând, preoții Găliceanu – întâi Iancu, apoi Neculai –, unchi bunicii mele dinspre mamă. Și, tot aici, și-au găsit și locul de veci, atât ei, cât și preotesele lor – Tinca și Tudora. Mama le evoca chipurile și faptele cu însuflețire și lux de amănunte, toate știindu-le, pe viu, din gura lui mama-mare. Biserița se află așezată pe o coastă de deal. La ea se ajunge urcând un șir lung de trepte. Mai în sus, pe creștetul colnicului, se întindea cimitirul vechi al satului, care acum este desființat. Pe panta dintre biserică și cimitir, străjuite de salcâmi și oțetari bătrâni, răsar, ici și colo, câteva cruci al căror scris s-a șters. Acestea ar putea fi mormintele preoților noștri, despre care ne povestea mama. Dar, cine mai știe?!

Este prima biserică de paiantă pe care o văd în viața mea. Îmi închipui că și cea de la Pârjoaia n-are cum să fie altfel decât aceasta. O casă ceva mai răsărită, fără turle, ca o arcă a lui Noe răsturnată, la intrare cu prispă joasă până la nivelul solului și stâlpi de stejar ciopliți, având capitellurile cu aceleași tăieturi și aceleași semne ca stâlpii și capitellurile lor de la casa noastră din Ostrov, ridicată de ciorbăgiul Ștefan Găliceanu, tatăl preoților pomeniți mai înainte, la 1850. Zidurile bisericii sunt lipite cu pământ și văruite, iar acoperișul învelit cu olană. O bijuterie sacră agățată de toarta dealului, sub un cer binecuvântat, pentru eternitatea creștinilor, ce au trăit aici sub păgâni potrivnici, care-i țineau sub greutate și apăsări.

Vibrația ușoară a clopotului din curtea bisericii, atins de mâna părintelui Andrei, îmi vestește că ne pregătim să pornim mai departe.

Ce urmează, de acum încolo, pe parcursul altor câteva ore bune, se configurează precum secvențele unui film de o rară autenticitate și

frumusețe, pe care le consemnez ca atare:

...malurile înalte, abrupte, de pământ galben, din sud-vestul lacului Oltina ; în ele se mai zăresc urmele unor cuptoare de copt cărămidă;

...satul dispărut, dintre dealuri și păduri, Strunga (Câșla); la gura văii acestuia, spre lacul amintit, se înalță zveltă, albă, surprinzătoare, mănăstirea de maici;

...panorama cosmică a ghiolului Iortmac, văzută de pe muchia dealului, ca o mare în miniatură, înconjurată de potcoava pădurilor atinse de flacăra subțire a începutului de toamnă;

...drumul ascuns, prevestitor, prin pădurea neagră de stejari și explozia uriașă, neașteptată, de lumină din golișul vast de la Canaraua Fetii; schitul Sfântul Gherman, rupt ca din poveste, de pe versantul opus crenelurilor de calcar ale acesteia, cu doi călugări chemați să edifice în jurul bisericuței fragile de lemn o mănăstire. Locul este izolat. La el se ajunge anevoie. În el se rezistă greu, mai ales pe timpul iernii, când nu se mai iese și intră aici oricum. Ceva mă face să cred că cei doi monarhi și alți frați care li se vor alătura, vor izbuti să ducă această lucrare întru Domnul la bun sfârșit. Meleagul a mai fost căutat în vechime de sihaștri și își are miturile, poveștile și legende de lui uluitoare;

...satul singuratic, revenit la viață ca prin miracol, Pădureni (Nastradin). În marginea lui, la poalele unei coline de piatră, ni se înfățișează, în toată splendoarea ei, cea mai mare Cișmea pe care am avut-o sub ochi vreodată, în Dobrogea. Ceea ce ne ia răsuflarea din prima clipă nu este șirul ulucelor dăltuite în calcar și rânduiala lor impecabilă, nici apa ca gheața, ci gura (curna) ei, care aruncă afară, din măruntaiele pământului, un șuvoi gros cât un picior. Ce spun, pare incredibil, dar fenomenul este unul real, ce se produce, fără întrerupere, de sute de ani;

...capătul incursiunii noastre o constituie bisericuțele rupestre și grotle dintr-un masiv de calcar, la doi pași de graniță, din Pădurea Furnica de la Dumbrăveni. Ele au fost săpate în stâncă și folosite de eremiți și se disting în întregimea arhitecturii lor primitive interioare – pronaos, naos, altar –, întrucât pereții de calcar s-au prăbușit datorită intemperiilor, secționându-le pe jumătate. Numai părintele stareț Andrei și câțiva localnici le cunosc, fiind ascunse într-o zonă sălbatică, dificil de străbătut, cu numeroase îngrămădiri de piatră și acoperită de hățisuri de păduci și porumbări ghimpoși. Nu cu mulți ani în urmă, având misiunea, din partea Arhiepiscopiei Tomisului, unde fusese detașat, de a căuta locuri prielnice pentru înălțarea unor mănăstiri și schituri, părintele arhimandrit a ajuns până în

Bisericile rupestre de la Dumbrăveni.

Foto: Pr. Andrei.

inima acestor pustietăți, descoperindu-le. De-atunci vestigiile i-au rămas la suflet și nu se mai poate lecui de bucuria de a le revedea. Pe seama lor sătenii de prin împrejurimi au țesut tot felul de întâmplări misterioase cu comori tănuite și cu haiduci justițari și câte altele. Asemenea grote și bisericuțe am văzut acum un an, în canionul stâncos, de câțiva zeci de kilometri, de pe valea râului Lom, până la Basarabovo, în Bulgaria. Și înclin să cred că și cele de acolo, și cele de aici, cât și cele din malurile încremenite de pe Râul Secat de la Canaraua Fetii, care au între ele similitudini izbitoare, țin, cum afirma neprețuitul meu prieten și mentor, marele arheolog Petre Diaconu - cel care își duce somnul de veci în cimitirul din curtea Mănăstirii Dervent -, de timpurile monahismului bizantino-balcanic;

...la întoarcere, pe înserat, trecem pe lângă Mănăstirea de la Dumbrăveni, și ea un așezământ tânăr, al cărui loc de ctitorire l-a hotărât, cu încuviințarea și binecuvântarea Înalt Prea Sfințitului Teodosie Petrescu, Arhiepiscopul Tomisului, tot părintele arhimandrit Andrei Tudor;

...de aici, o ținem spre Independența, unde sfinția sa speră să pună motorină în rezervorul Volkswagenului, care începe să piuie, dând semnale că aceasta este pe terminate. Însă,

*Biserica de nuiile de la Izvoarele.
Foto: Pr. Andrei*

găsim pompa închisă. Singura salvare, ne rămâne la Deleni, unde, neîndoielnic, ghinionul nu are cum să se repete;

...dincolo de Independența, o cotim la stânga pe firul unei văi flancate de dealuri golașe, de piatră. La intrarea în satul Fântâna Mare (singurul din Dobrogea locuit în exclusivitate de turci) ne oprim din nou și gustăm apa de la o altă Cișmea monumentală, croită la baza unei stânci masive. Turme de oi și de capre, cirezi de vaci roșcate, obosite, prăfuite și însetate iau cu asalt ulucele pline cu apa gustoasă, împede ca lacrima. În sat, bărbați și femei, vârstnici și tineri, copii, ieșiți, grupuri-grupuri, la taifas în fața porților, se uită la noi cu interes, mai cu seamă când văd stegulețul de mătase al României, fixat pe capotă, lângă oglinda din stânga mașinii de către părintele stareț, încă de la Pădureni. În centrul localității, în dreptul geamiei, coborâm și vizităm Cișmeaua zidită lângă gardul acesteia și amenajată special pentru îndeplinirea ritualurilor de dinaintea slujbelor religioase musulmane, de un turc bogat din Istanbul, în memoria mamei sale care se născuse și trăise o vreme în sat.

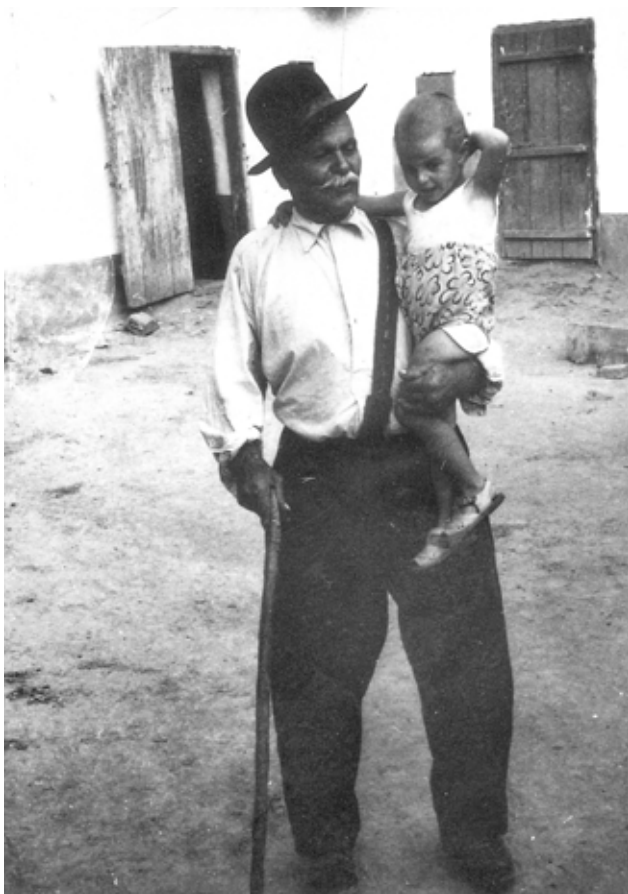
...valea alunecă ușor spre Petroșani, o altă vatră, ca și precedentă, în care ajung pentru prima oară. Până să intrăm în sat, de-o parte și de cealaltă a ei se sumețesc alți și alți pereți roșiatici de piatră. Afară lumina scade, ca și când o lampă uriașă, nevăzută, și-ar micșora fitilul. Și pare că grolele, scobiturile, găvanele, micile peșteri adâncite în ei se desfășoară ca o dantelărie de ochi ciclopici, întunecați, ațintindu-se asupra noastră. Părintele Andrei, care, cu câțiva ani în urmă, s-a cățarat până la ele și le-a cercetat îndeaproape, ne asigură că au fost locuite cândva de pustnici. Situate în apropiere de Adamclisi, ele ar putea fi integrate unui circuit turistic inedit, avându-se

de câștigat, sub toate aspectele, de pe urma lor. Dar, cine să aibă inițiativa și să-și asume riscul unui asemenea demers?!

...la Deleni ieșim în șoseaua națională, alimentăm limuzina cu motorină, iar peste o oră, în plină seară, ajungem la Pârjoaia. Coborâm la insistențele gazdelor, și sub umbrarul din curtea lui Vlad Calboreanu, ne relaxăm un pic la un păhărel de rachiu tare, vechi, de toată bunătatea. Părintele bea suc, se descălță de sandale și se lasă în legănarea plăcută, reconfortantă a unui balansoar. Nu întârziem prea mult și cu regretul meu de a nu fi văzut Biserița din paianță, ne punem iarăși în mișcare, spre Ostrov. Sfinția sa oprește în fața Mănăstirii. Un călugăr tânăr îi aduce niște hârtii semnate și ștampilate. Cu ele, după ce mă va lăsa pe mine acasă, se va duce la punctul de traversare peste Dunăre de la Regie-Chiciu. Documentele constituie dovada de liberă trecere cu bacul, de a doua zi, pentru tirurile cu cărămizi, datorite de o credincioasă bogată și cu dare de mână, pentru continuarea lucrărilor la noua biserică de la Derwent. Proiectul acestei construcții maiestuoase încununează cariera profesională, de-o viață, a admirabilului, rigurosului și longevivului arhitect constănțean Dan Corneliu, care a ținut să îmbine, cu mare rafinament și măiestrie, stilul bazilical cu elementele tradiționale ale locului. Dar, mai cu seamă, Biserica cu hramul Sfântului Ierarh Iachint de la Vicina este mărturia deplină a dragostei jertfelnice, credinței și ascultării față de Dumnezeu a părintelui stareț Andrei Tudor, adevărate ce se va reconfirma odată ce acest Locaș Sfânt va fi desăvârșit. Iar eu sunt convins, după ce am văzut stadiul și ritmul lucrărilor, și din câte îl știu ce destoinic este, că sfinția sa are încrederea și energia necesare de a duce la bun sfârșit această minune încredințată de Domnul. Pentru că este un om bun și chibzuit a fost sortit să poarte anevoioasa, dar înălțătoarea ei povară. Pentru că este un preot cu har și devotat oamenilor, va găsi totdeauna sprijinul lor în această inegalabilă misiune și încercare a vieții sale;

...după ce mă despart de părintele Andrei, continui să reflectez la toate câte mi se întâmplaseră peste zi. Stau singur, ocolit de somn, învăluit în noaptea calmă și înstelată, la masa din ceardacul casei părintești, ce numără o-sută-șaizeci-și-doi de ani, și nu pot să-mi revin. O minunare lăuntrică nu-mi dă pace: câte orizonturi, nuanțe, ecouri și adâncimi fabuloase și inepuizabile are această „geografie” din care îmi trag stirpea și substanța cărților mele!

Ziua bună la dumneavoastră, cinstiți gospodari! Iaca, acum se împuținează bălana și ieșim din necaz, măcar că mare necaz nu ne-a făcut ea de data aceasta. Până zilele acestea am cam fost răsfățați cu lumină și vreme blândă. Cald ne-a ținut Crăciunul, ca zăbunul, iar din „gerul Bobotezei” puteai lesne să-ți croiești o hăinuță de armindenii. Numai încoace, spre sfârșit de făurar, niscai colți de babă știrbă ne-au mai necăjit nițel cu râsul lor bont și rău. Dar mai bine așa, altfel uitam că pe aceste meleaguri, de pe vremea dacilor și chiar mai dinainte, șuieră vântul și cerul pături albe în anotimpul de hodină a naturii și omului ce se cheamă iarnă. Ca stolurile de rândunele cuprinse de viscol înainte de a-și lua zborul către alte meleaguri răsunau vaietele oamenilor, de parcă ar fi purtat ciubote

care să nu fi călcat vreodată neaua pufoasă! Că, vai!, ce ne facem? Că nu poate naște în ograda sa o muiere prin țara de jos a Moldovei ori vreun prunc nu poate a merge la învățătură, că pita nu ajunsese cu automobilul pe toate vetrele de români și câte altele. Numai că toate muierele la care le-a venit sorocul au născut, pruncii în loc de învățătură au mers la săniuș, iar gospodinele s-au pornit a face în cuptoarele și tuciurile cuhniilor mămăligi și turte de nu se mai puteau opri din mâncat, așa că nimeni nu a murit de foame.

Stau și mă întreb, și vă întreb și pe domniile voastre, ce făcea românul iarna mai acum suta de ani? Pe vremea când nici becul sau neonul nu-i lumina odaia, când automobilele și trenurile nu se porniseră a merge, doctorii erau rari și spițeriile doar la oraș, iar pruncii nu aveau straie groase și încălțări pe potrivă? Când pe gospodarul de la țară, care era românul cel mai greu încercat de troiene, îl striga afară animalul și pasărea, dar nu putea pași dincolo de prag? Când rar se încumetau a pune lemnul pe foc și mai mult paie, vița de vie și crengile uscate ale copacilor, ținute afară, în zloată, le încălzeau viețile? Ce făceau ei zi și noapte, un el și o ea rupți de lume, uneori vreme de trei-patru luni bune, în casa mică în care nu se auzise nici măcar bâzâit de difuzor, căci pe vremea aceea nu se putea visa la sticla ce-ți arată chip de om în ea? Până să-mi răspundeți domniile voastre, vreau să vă spun și eu câte ceva, ca unul trecut printre oamenii ce au petrecut asemenea timpuri.

Vorbele noastre românești atât de înțelepte spun că „Are să te întrebe iarna ce ai făcut vara”, căci „Dacă vara te plimbi o zi, iarna flămânzești zece”, iar „Cine toamna muncește, iarna huzurește”. Numai din asemenea vorbe spuse din bătrâni, dacă nu și văzând ce fac ceilalți, tot omul știa că „toamna se pregătea din vară, iar iarna din toamnă”, că „trebuie să-ți faci vara sanie și iarna căruță”, așa că nu se cade să aștepti ca vremea să te împingă de la spate. Muncă pentru iarnă se făcea întreaga toamnă, căci numai așa grâul și porumbul treceau prin valțurile morii și ajungeau transformate în făină să umple hambarele din tindă, să fie la îndemână atunci când nu vei

1960. Tineri iarna la Topalu

putea ieși din odăi, lemnele, vreascurile și paiele se rânduiau cuminti sub șopron, fânul și cocenii vitelor în fânar, toate puse bine, să poți ajunge la ele cât mai lesne. Toate celelalte își găseau locul lor, ușor de dat de ele la nevoie, ferite de umezeală, de rozătoare și de tâlhari de tot felul, la care să poți ajunge fără a te lupta cu nămeții ori a-ți îndesa cușma până la urechi de teamă să nu ți-o ia viforul.

Dacă stăm să gândim drept despre muncă și odihnă, pentru cei mai mulți gospodari iarna era un fel de „dus la băi” din timpurile noastre, chiar dacă nu puneau săptămâni de-a rândul un pas după altul dincolo de ulucile gardului lor. Chiar dacă neaua se ridica până la streășina casei nu era motiv de supărare. „Zăpada nu-i îngroapă decât pe proști”, se zice, „căci doar acela se încumetă a sfâșia cojoacele Babei Iarna, pentru a pleca hai-hui, fără rost, pe drumeaguri neștiute.”

Dimineața, de cum se scula, orice om băga în gură o bucată de pâine să nu-l spurce vreo orătanie și pornea până la grajduri și cotețe. Rânea la vaci și scurma patul de paie al boilor, aduna ouăle găinilor și rațelor, căuta dacă vine sorocul la vreo capră sau oaie să fete, azvârlea ceva lopeți de zăpadă de prin cotloane, să nu se astupe părțile sau adăposturile de animale și păsări, umplea cu vârf, din șira mare, trăgând la cârlig, o târnă de paie și, gata, s-a terminat lupta cu gerul și nămeții de afară în ziua aceea.

Treaba însă nu se oprea, pentru că altfel nu și-ar mai fi simțit oasele zdravene și vreo mătă i-ar fi mieunat pe urmă că este mai leneș decât ea. Aducea o postavă, două de știuleți și îi debobea cu curătoare, să aibă boabe pentru animale și ciocani pentru ars în sobă; scotea de la muiat,

de la vatră, meiul tătărăsc, sorgul, cum i se mai spune, și făcea din el mături și perii pentru casă; freca cu gresia vreo piele de animal scoasă de la sărat și uscat, să o curețe și să facă din ea vreo cojoacă sau căciulă, ori vreun guler la cațaveica nevestei ori a fetei; împletea vreun snop de răchită, aleasă de vara, în coșuri mai mici sau mai mari, cu toartă sau fără toartă, ori din paiele cele mai lungi pălării de vară; dregea cu andreaua și ața de iută vreun frâu mai vechi; punea mâna pe vreun fuior de cânepă și împletea din el bici pentru mânat boii, să nu-i altoiască cu cele din curelușe, care-l ustură pe bietul animal; ascutea vreun țăruș ori vreun arac, din cei care vor sprijini la primăvară legumele sau vița de vie, și câte alte treburi bărbătești, căci altfel îl prindea soața în ale ei, de femeie, ce nu-i erau deloc pe plac.

Însă nici ea, femeia, nu avea stare cât era ziua de mare: gătea mâncare și plămădea pâinea casei; cosea râuri pe vreo cămașă ori vreo ie, cârpea hainele destrămate sau broda vreo față de masă ori perdeă; împletea ciorapi sau mănuși din lână sau migălea din croșetă spițuri pentru poale ori podoabele ce terminau, cum era frumos în vremea aceea, albiturile casei; ștergea coșul lămpii cu șomoigul, îi tăia fitilul și completa gazul; căuta bănuții ouălor în pâlpâitul lumânării, să le aleagă pe cele bune de pus sub cloșcă; spăla rufele și freca cu leșie vasele sau blidele în care s-a gătit ori s-a servit mâncarea.

Cel mai anevoie era însă atunci când trebuia să pună războiul de țesut, căci nu era ușor lucru să transformi niște tulpini de plante cum sunt cele de cânepă ori în fire, să prefacă straiul murdar și încurcat al oii, așa cum era lâna purtată prin praful și ciulinii verii, pentru a o face să ajungă minune de covor sau chilim, ori să scoată din gogoșile neînsemnate ale viermilor de mătase fire abia văzute de borangic, demne a fi atinse de obrazurile reginelor. Toate astea, trecute de zeci de ori prin mâinile lor, trebuiau să se transforme în pânze și adevărate podoabe care să înobileze lăzile de zestre ori odăile cele bune, viețile oamenilor, să rămână de zestre din moși strămoși

Munca omul, muncea, dar avea grijă să nu dea în greu. Se oprea când ostenea, mânca atunci când i se făcea foame și bea când îi era sete, fiindcă iarna nu era nimeni lângă el care să-i dea zor. Nici nu-i era greu, fiindcă toate le avea lângă el, nu era nevoie nici să iasă din casă pentru a se hrăni. Făina și mălaiul le avea în lada din tindă, de la cuhnie, cum i se spune în alte părți, afumăturile de la porc tot acolo se găseau, ca și legumele: funiile de usturoi și ceapă, cartofii, fasolea sau boabele de porumb

pentru fiert sau făcut floricele ori nucile care dădeau putere zilelor de post și gust lacrimii viilor. În beci se putea intra prin odaia de la drum, odaia cea bună, de oaspeți, burdușită de lucruri și haine bune, dar în care se lăsa un loc într-un colț unde să salți puțin de preș sau covor, apoi să ridici capacul de lemn și să cobori în beci, în pivnița de sub casă.

Pivnița era adevărata cămară, adevărata minune a caselor vechi, bătrânești. Ciubere, bote, ploști, hârdaie, putini și butoaie, clondire, damigene, și câte altele, pe toate le găseai acolo frumos rânduite și rar vreuna dintre ele era goală la vreme de iarnă. Numai dacă omul nu ar fi fost destul de gospodăruș, iar femeia lui prea vrednică se putea întâmpla ca ei să se lase în seama zăpezilor și vânturilor, ce păreau nesfârșite, fără cele trebuincioase. Nu era demn de laudă cel care în beci nu avea măcar o garniță cu peciile rămătorilor mustind în usturoi și sare, un putinei de brânză din cea tare sau bine frământată, o putină-două cu varză murată și un hârdău cu murături din cele mai alese și cu meșteșug puse la păstrare, câteva legături de țări, să dea gust la sucitele de sarmale și la ciorbe, o garniță de untură, ca neaua de afară de albă, și alta în care se amestecau cârnați și carne topite, vreun borcan cu miere sau, la cel mai sărac, o găleată de magiun cu miez de nucă ori stafide, ca să se mai dedulcească atunci când soaței i se termina uleiul sau cheful de plămădit gogoși ori scovergi.

De cele mai multe ori, mâncarea bună era însoțită de un cântec, pentru că arar se întâmpla ca la vreo casă de sătean să nu știe careva a da suflet vreunui fluier, caval, ocarină, cimpoi sau solz de pește, iar cântecul, vesel ori trist, îi trăgea la somn ca poveștile pe care cântecul acela le spunea fără alt grai decât al muzicii.

La un timp, de multe ori foarte lung, când zăpada se mai subția, câte vreo pereche de vecini se încumeta a desprinde o ulucă gardului și treceau la ceilalți pe seară, dacă vedeau lampa aprinsă. El, cu grija de a nu ajunge pe lângă vreun dulău flămând, cu cinzeaca de rachiu în buzunarul dulamei, ea cu blidul de gogoși ori boabe de porumb fierte, aburinde, înotau prin nămeți către vecinii de care uneori se îndoiau că îi vor mai întâlni cu bine după cea iarnă. Dădeau bună seara și intrau, iar gazda puneă pe masă strachina cu nuci și oala cu vin. Atunci aflau unii de

Familie din Ciobanu

la alții că vecinul lor de uliță a murit de vreo două săptămâni și abia după câteva zile l-au îngropat cu sania trasă de boi, pentru că i-au săpat cu greu groapa în pământul înghețat, că fata vecinilor din spate, măritată în vară cu un flăcău din capul satului, a născut un copil sănătos, și câte altele din viața satului și despre viața satului, care se scursesese parcă la alt capăt de lume. După un timp, gazda scotea scândura cu tot felul de linii și puncte, câte o mână de boabe de porumb și alta de fasole, și se puneau pe jucat țintar, în așteptarea clipei în care femeile se încumetau a termina ce aveau să-și spună una alteia. Cum asta nu se prea întâmpla, musafirul se ridica, se întindea de-i trosneau oasele și căsca cu poftă. „Hai să mergem acasă, că termină oamenii aștia gazul din lampă de vizita noastră, lungă, cât o zi de post!”

Afară viscolul era nemilos, plimbând zăpada și lăsând-o pe unde îi era vrerea, de ajungea uneori cât statul de om, iar ei abia dibuiau gaura din gard, însă el tot avea chef de glumă, căutând cine știe ce sub ale femeii fuste, chiar dacă ea se împotriva și făcea pe mironosița. Tot la nouă luni depărtare de luna lui Undrea, la nouă luni de Gerar ori la nouă luni de Făurar, mai veneau pe lume cei care aveau a umple ulițele satului cu veselia lor, câteva cete de fete și feciorași.

În primăvară, om și animal, ieșeau toți sănătoși, rumeni în obraji, cu chef de muncă și de viață, purtând pe chipuri și pe trupuri nădejdea că vor putea da pământului și vitelor ce este mai bun în anul agricol ce va veni, pentru ca rodul acestora să-i treacă peste încă un an de viață.

*Al dumneavoastră, cu smerenie,
Adrian*

Profită de tot timpul pe care îl ai la dispoziție să devii cel mai bun!

Născut pe meleaguri constănțene, Florin Iacob și-a petrecut o mare parte din viață în Botoșani, acolo de unde provin personalități marcante ale culturii românești, precum scriitorii Mihai Eminescu, Mihail Sorbul sau marele compozitor George Enescu. A studiat la Liceul de Artă „Ștefan Luchian” Botoșani, iar mai târziu a absolvit studiile universitare în cadrul Academiei de Arte „George Enescu” din Iași, Facultatea de Interpretare, specializarea Interpretare instrumentală. În 1997, pe când era anul patru de studiu la Conservator, a intervenit „destinul”.

Un coleg mi-a spus că este nevoie de un colaborator la violă la Filarmonica „Marea Neagră” din Constanța pentru spectacolele de Crăciun și eu am acceptat cu plăcere să vin de la Iași. Acesta a fost începutul colaborării mele cu orchestra din Constanța.

Ulterior, în lunile următoare a revenit pentru câteva concerte alături de Orchestra Filarmonicii „Marea Neagră”, ceea ce a culminat cu o invitație de a participa în turneu în Coreea de Sud în anul următor. Această colaborare a continuat și în anul 1999, astfel încât în ziua în care avea să susțină examenul de licență, zi pe care și-o amintește foarte bine și acum – 26 iunie 1999, a văzut la avizierul Facultății un anunț prin care se scoteau posturi de instrumentiști la concurs, chiar la Filarmonica „Marea Neagră” din Constanța. Florin Iacob își amintește:

Nu am ezitat deloc, și după ce mi-am susținut examenul de licență m-am urcat în tren și în dimineața următoare m-am prezentat la concurs și am fost angajat. Înainte să vin să mă angajez la Constanța, în luna februarie 1999, îmi blocasem postul de instrumentist (prin concurs), la Filarmonica din Botoșani, dar se pare că inima a vrut să renunț la postul din Botoșani și să vin aici, în Constanța. A fost ca o reîntoarcere la rădăcini.

Așa se face că de atunci a rămas la Constanța, iar în prezent este artist instrumentist (violă), în orchestra Teatrului de Operă și Balet „Oleg Danovski”. Apropierea de muzică s-a petrecut încă din fragedă copilărie, atunci când la serbarea de la grădiniță o profesoară de muzică,

coordonator al evenimentului, a remarcat faptul că are ureche muzicală, îndemnându-l să urmeze o școală de muzică.

Există o mică problemă. Școala de care aparțineam (din circumscripție), era Școala nr.4, numai că pentru a fi admis la Școala de Muzică (Școala nr.6), trebuia dat un examen care avea loc cu o săptămână înaintea începerii școlii. Așa că am trecut examenul de aptitudini și am intrat la Școala de Muzică. Cea care m-a dus, și cea care m-a încurajat, a fost mama mea care a trecut peste reținerea tatălui meu și m-a dus la examen. Când am trecut în clasa a V-a, a venit în clasă un profesor care mi-a spus că de acum înainte voi cânta la violă, eu neștiind nici măcar cum arată viola. Se pare că nu eram foarte bun la vioară (asta am studiat în primii patru ani de școală), așa mi s-a dat șansa să încep să studiez un nou instrument care m-a bucurat restul vieții.

Deși niciunul dintre părinți nu a avut pregătire muzicală, mama sa l-a susținut dintotdeauna în formarea muzicală, iar în clasa a VIII-a Florin s-a hotărât să urmeze Liceul de Artă.

Despre prima reprezentare pe scenă își amintește și acum cu mare bucurie și emoție, când în clasa a VI-a, sub îndrumarea profesorului George Manovici, a susținut, alături de alți doi colegi, un recital la violă care a durat o oră și jumătate. Din amintirile sale încă foarte

proaspete, ne povestește cu nostalgie:

După ce s-a terminat recitalul, îmi aduc aminte că eram foarte mulțumit și mândru de ceea ce am făcut, pentru că toată lumea prezentă m-a felicitat. În afară de familie au participat mulți profesori de la școală care m-au încurajat și m-au făcut să înțeleg că pot avea un viitor în muzică.

Artist instrumentist în cadrul orchestrei Ansamblului Folcloric Profesionist „Izvoare Dobrogene”

Pe lângă activitatea de artist instrumentist în cadrul orchestrei Teatrului de Operă și Balet „Oleg Danovski”, Florin Iacob face parte și din Ansamblul Folcloric Profesionist „Izvoare Dobrogene”, din cadrul Centrului Cultural Județean Constanța „Teodor T. Burada”. Deși cântă două genuri muzicale diferite, pe ambele le cântă cu plăcere și entuziasm.

Tatăl său fiind un mare iubitor de folclor, genul nu îi era străin. Ansamblul Folcloric Profesionist „Izvoare Dobrogene” s-a înființat în anul 2016, având în componența sa atât dansatori, cât și instrumentiști. Orchestra, condusă de maestrul Cristian Obrejan, este formată din trei secții: secția ritmică ce include contrabas, acordeon, țambal, chitară și violă, secția suflători care include nai, clarinet, saxofon, trompetă și secția melodică cu ale sale viori. Scopul său principal este acela de a valorifica și promova atât diversitatea folclorului dobrogean cât și a celui din toate zonele etnofolclorice ale țării, scop pe care și-l duce la îndeplinire cu mare succes. Până la momentul actual, Ansamblul a avut privilegiul de a colabora cu nume de marcă ale cântecului popular românesc precum: Elisabeta Turcu Juverdeanu, Petrică Mițu Stoian, Maria

Dragomiroiu, Nineta Popa, Margareta Clipa, Niculina Stoican, Irina Loghin, Maria Ciobanu, Ionuț Dolănescu și alții.

Privind oportunitatea ca pe o nouă provocare artistică, Florin Iacob ne destăinuie că nu a avut rețineri privind această colaborare. Când mi s-a propus să cânt în cadrul orchestrei Ansamblului Folcloric Profesionist „Izvoare Dobrogene” nu m-am gândit prea mult, am acceptat imediat.

Singura mea întrebare era dacă vom cânta după partituri.

Ne plac artiștii, ne place muzica lor, ne place spectacolul, dar de data aceasta nu vom intra într-o clădire, prin ușile mari, frumoase, larg deschise înaintea fiecărui spectacol, ci pe „ușa din spate”, cea pentru personal, mai puțin impunătoare însă la fel de greu de deschis ca și celelalte! În formarea unui spectator avizat ar trebui să existe și detalii din culise despre timpul pe care un artist îl alocă pregătirii unui spectacol pentru studiu individual sau pentru repetițiile în echipă, atunci când o mică armată de oameni lucrează împreună pentru ca „o idee pusă pe portativ” să devină un spectacol.

În continuare l-am rugat pe profesorul Florin Iacob să ne dezvăluie câteva amănunte din culise despre întregul proces care duce la realizarea spectacolului, căci complexitatea unui spectacol pleacă de la repetiții!

Pentru a deveni un bun instrumentist trebuie să muncești foarte mult. Trebuie să fii preocupat de muzică, să asculți multă muzică pentru a-ți face propriile păreri și niciodată să nu renunți pentru că sunt momente când pasajele nu ies, dar dacă le studiezi cu răbdare ele îți vor reuși până la urmă. Cred că este important și să te înconjoari de oameni competenți care știu muzică multă și de la care să înveți mereu câte ceva. Realizarea unui spectacol începe cu repetițiile de orchestră

în care se pun la punct problemele tehnice și cele muzicale, între aceste repetiții putând fi nevoie și de studiu individual, după care urmează repetițiile cu soliștii invitați și bineînțeles spectacolul!

Profită de tot timpul pe care îl ai la dispoziție să devii cel mai bun!

Artist instrumentist profesionist, în două instituții de cultură, Florin Iacob este și un profesor devotat care și-a început activitatea pedagogică în perioada 2002-2004 în cadrul Colegiului Național de Arte „Regina Maria”.

Am simțit de atunci că aș putea să-i învăț ceva pe acei copii. Este adevărat că fiecare copil are propria personalitate, dar important este să-l faci să-și folosească personalitatea și caracterul în învățarea și aprofundarea unui instrument cât mai repede, mai ușor și cât mai plăcut, să-i deschizi pofta de studiu ca să muncească mult să ajungă să aibă satisfacții cât mai rapid posibil.

Astăzi, această activitate o continuă cu profesionalism, în cadrul Centrului Cultural Județean Constanța „Teodor T. Burada”, Secția Cultural Educativă, având în momentul actual 18 cursanți.

Când mi s-a propus să predau ore de vioară la Centrul Cultural „Teodor Burada” nici nu a mai fost nevoie să mă gândesc, ci am acceptat pe loc, gândindu-mă că aș putea să îi învăț pe cursanți (sunt de toate vârstele, chiar de 60 de ani), lucruri pe care le-am învățat în toată viața mea, declară Florin Iacob.

Întâmplarea face ca una dintre elevele pe care le-a inițiat în tainele viorii în urmă cu mulți ani în cadrul Colegiului Național de Arte „Regina Maria”, astăzi îi este colegă în cadrul Ansamblului Folcloric Profesionist „Izvoare Dobrogene”.

Florin Iacob este genul de profesor care încurajează comunicarea între profesor și elevi, căci muzica presupune multă disciplină și dorință

de perfecționare. Astfel, consideră că și elevii mai puțin înzestrați cu talent muzical pot beneficia de avantajele muzicii, precum simțul ritmic, care poate aduce un surplus de echilibru în viață, îi poate face să înțeleagă muzica și beneficiile ei și îi face să fie mai receptivi în legătură cu fenomenul muzical și artistic.

Pe cei care își doresc o carieră de pedagog îi îndeamnă să înțeleagă în primul rând că elevul trebuie să fie pus pe primul loc, să-și dezvolte abilitățile de comunicare și să se înarmeze cu multă răbdare pentru că fiind o profesie repetitivă în care trebuie să spui aceleași lucruri de zeci de ori este nevoie de mult calm și răbdare. O altă sugestie pe care o transmite pe această cale ar fi ca viitorii profesori să încerce să facă lecțiile cât mai atractive, să întrețină o atmosferă degajată care duce automat la o reacție pozitivă a elevului.

Oricând ar trebui să o iau de la capăt aș face același lucru, aș face muzică și aș cânta tot la violă!

În familia sa toată lumea este iubitoare de muzică și artă, așa încât, viața de familie și cea profesională se împletesc, fiind înțeles și susținut atunci când cariera cere să-i acorde mai mult timp.

Scena îl ajută să depășească momentele dificile, îl învață să meargă tot timpul înainte orice s-ar întâmpla și, bineînțeles, să fie concentrat tot timpul, pentru ca totul să iasă cât mai bine pentru publicul pe care îl respectă enorm. Dacă ar avea șansa și posibilitatea, mărturisește că i-ar plăcea să creeze condiții de muncă mai bune pentru instrumentiști: săli de spectacole adecvate, campanii susținute de conștientizare a oamenilor prin care să se evidențieze mai bine faptul că nu putem trăi fără muzică, aceasta schimbându-ne starea, făcându-ne să ne simțim mai bine.

Cu privire la acest lucru mai spune: *Muzica clasică ne ajută să depășim momente psihice proaste sau ca tratament (meloterapia). Cred la fel de mult că o muzică de calitate poate să scadă numărul de oameni care ascultă muzică de proastă calitate și mai cred că ar fi minunat să reușești să atragi din ce în ce mai mulți copii către muzică pentru că astăzi puțini copii își doresc să pornească la drum în meseria asta care cere foarte multe sacrificii.*

Cel mai bine se simte pe scenă, indiferent care ar fi aceasta. Apreciază mulți artiști, în general cam toți cei care excelează în muzica clasică, interpreții vocali de muzică clasică sau populară, artiștii cu calități lirice deosebite și chiar câțiva soliști vocali sau formații rock care

au făcut istorie în muzica universală. Are un program destul de încărcat. Începându-și ziua în forță, dis de dimineață, savurează un ceai cald, apoi merge la repetiții la teatru, uneori înainte de repetiții mai are un curs cu un elev, apoi merge la repetițiile Ansamblului Folcloric Profesionist „Izvoare Dobrogene”, după care își continuă orele. În zilele de week-end în care nu are spectacole îi place să iasă la plimbare, să citească sau să urmărească un film bun.

După perioadele aglomerate pe care le am, perioade care necesită un consum mare de energie, mă gândesc mereu că voi avea ceva timp de liniște și odihnă alături de cei dragi și că voi face lucruri care să mă relaxeze și să mă încarce din nou cu energie să pot merge mai departe.

Nu îi este frică de nimic, singura teamă pe care o are (dacă ea există), este „teama de proști”. În momentul de față se consideră deplin mulțumit de ceea ce face, iar dacă ar putea schimba ceva, și-ar reorganiza timpul din liceu și facultate astfel încât să fi avut mai mult timp pentru studiu și să fi devenit mai bun decât este astăzi! De altfel un dicton care consideră că îl caracterizează sună chiar așa: *Profită de timpul pe care îl ai la dispoziție să devii cel mai bun.*

În momentele mai puțin aglomerate, în vacanțele de primăvară sau iarnă, îi place să meargă cu familia la munte, să facă drumeții, să vadă locuri noi și să petreacă timp în natură, găsind în aceste activități un mod de relaxare ideal.

Când voi avea mult timp liber (poate la pensie), aș vrea să văd din nou toate țările în care am fost în turnee, dar de această dată pe îndelete, nu în fugă; într-un cuvânt, să călătoresc.

Modest din fire, nu poate clasifica sau departaja în vreun fel realizările sale, considerând

că toată cariera sa este plină de satisfacții memorabile. Nu același lucru se poate spune și despre momentele dificile, reevocând cu tristețe decesul tatălui său din 2014.

Niciodată nu ar renunța la muzică. Totuși, în anul IV de facultate, a intenționat să se înscrie la Facultatea de Psihologie din Iași, însă neavând timp și pentru altceva, întrucât o meserie vocațională îți ocupă marea majoritate a timpului, a renunțat.

Se spune că un profesor bun nu se uită niciodată. Dacă ar avea posibilitatea să se întâlnească cu cineva din trecut, în gând îi vin cele două persoane care i-au schimbat viața, după cum mărturisește, cuprins de nostalgie și emoție: *...Mi-au schimbat viața și modul de a privi lucrurile. Aceștia sunt profesorii mei de violă, cel din școala generală și liceu –prof. George Manovici, și prof. din facultate – Gaspar Markos. Ei au fost cei care mi-au deschis gustul pentru muzica făcută cu drag și calitate și m-au făcut să înțeleg că viața îmbinată cu muzica făcută la cel mai înalt nivel este cea mai frumoasă pentru că îți aduce numai satisfacții.*

Se mai spune că oamenii valoroși sunt modești, cred că este o descriere care i se potrivește foarte bine, mai cu seamă dacă privim îndeaproape întreaga sa activitate artistică și pedagogică. În final, pentru publicul constănțean, Florin Iacob transmite cu căldură următoarele cuvinte:

Aș avea o singură rugămintă: să nu ne părăsească niciodată, să vină în continuare în sălile de spectacole, oricare ar fi ele. Nu contează genul muzical, clasic, folcloric, balet, vocal. Artiștii au nevoie de public și de aprecierea lui, iar publicul va avea parte de momente deosebite care le vor schimba viața.

De la analog la digital - o privire fotografică (partea a II-a)

Iulia PANĂ

Fotografia etnografică

„Încă de la începuturile tehnologiei fotografice moderne (cadre fixe și în mișcare), utilizarea metodelor vizuale în documentările și cercetările antropologice au fost parte din disciplină, deși nu a fost recunoscută formal drept antropologie vizuală până după cel de-al doilea război mondial. Antropologia vizuală a fost utilizată pentru a documenta, prezerva, compara și ilustra cultura așa cum aceasta era manifestată prin comportamente și artefacte...” (J.H Birs, 2006, p. 235)

Ceea ce mi-am propus să urmăresc în această prezentare este legătura dintre fotografia etnografică și modelul antropologiei. Mai precis, felul în care fotografia etnografică moștenește o anumită modalitate critică de abordare a terenului, specifică antropologiei. Pentru aceasta, am considerat utilă analiza modalităților de manifestare a criticii metodei etnografice.

Cum este și firesc, am ales să discut comparativ problema reprezentării din perspectiva punerii în oglindă a corpusurilor fotografice de tip etnografic din zona Dobrogei. Îmi propun astfel să identific specificul fotografiei documentare de la începuturi și potențialitatea mediului fotografic digital actual pentru documentarea și reprezentarea realității.

Pe lângă fotografie, filmul etnografic se prezintă ca un domeniu matur și complex, demn de un statut complementar cu cercetarea antropologică clasică. Componenta tehnologică precum și complexitatea aspectelor metodologice ale filmului etnografic, fie că vorbim despre filmul observațional, participativ, experimental sau aplicat, prezintă astăzi tot mai mult interes. Primele scrieri și conferințe pe tema dialogului între autorii de film și antropologi au avut loc în jurul anilor '60 grație eforturilor promotorului cinema-ului observațional, Colin Young.

Termenii „proxemics”, „kinesics” și „choreometrics” dincolo de evidenta trimitere către proximitate, principiul de proxemica stabilit de către Edward T. Hall face referință la modul în care definiția spațiului personal reflectă cultura din care facem parte. Hall elaborează modul în

care percepția noastră, ca indivizi, a spațiului personal face trimitere și către cultura căreia îi aparținem. Acesta stabilește prima metodologie care pune în discuție elementele ce ne definesc ca indivizi, dar și ca membri ai unei culturi în relație cu spațiul ce ne înconjoară. Această metodă ajută privitorii avizați să percepem apartenența la o cultură anume. Aproape în aceeași parametri se înscrie și „kinesics”, principiu care, dincolo de mișcarea individului, aduce în considerare modul în care acesta își folosește limbajul non-verbal (aici includem și expresiile faciale) în exteriorizarea apartenenței la o anumită cultură. Acest principiu a fost relativ recent introdus de către Ray Birdwhistell, apariția conceptului de kinesics fiind înregistrată pentru prima dată în 1990. Urmărind acest nou element în lectura fotografiei, înțelegem mai bine informația reflectată de către comportamentul non-verbal al personajelor fotografiate. Despre complexitatea antropologiei vizuale este și ultimul termen avansat de Alan Lomax. Vorbim despre „choreometrics” ce face trimitere către modul în care cultura își găsește expresie în dans. Lomax încearcă să privească și să înțeleagă cultura observată prin prisma energiei pe care aceasta o pune la dispoziție cu ajutorul dansului. Dacă ar fi să considerăm numai zonele geografice ale României și diversitatea formelor de expresie a culturii prin dans, am realiza subit complexitatea tot mai frecvent evocată și atribuită antropologiei vizuale.

Antropologia vizuală

Cercetarea de teren în antropologie a primit o mare mână de ajutor prin intermediul înregistrărilor vizuale, „acum” posibile cu ajutorul noilor tehnologii. Încă de la sfârșitul secolului XIX, ramura de cercetare a antropologiei a fost echipată cu o unealtă care îi permitea să înregistreze, în cadre fixe sau mobile, subiectul. La început a fost fotografia, pentru ca mai apoi filmul să își găsească un loc natural, iar în zilele noastre domeniul antropologiei vizuale a devenit mult mai complex.

Așa cum aminteam anterior, nu toți fotografiile sunt conștienți de acest potențial al antropologiei vizuale, precum nu sunt conștienți nici de posibilitatea ca fotografiile create să devină vreodată subiect al antropologiei vizuale. Dacă demarăm o incursiune în teritoriul antropologiei vizuale și urmărim demersul fotografic propus vom observa cum fotografii urmăresc un interes al cunoașterii. Dar dacă începem să ne întrebăm despre comportamentul oamenilor și semnificația acestui comportament? Putem atunci să înțelegem eventuale poziții sociale în funcție de limbajul corporal înregistrat, putem să întrezărim elemente ce ne indică poziția femeii în societate sau a bărbatului. Felul în care oamenii se comportă în mulțime ne indică repere despre definiția spațiului intim atunci când ne aflăm în spațiul public și lista poate astfel continua.

„Este dificil să privim scopul antropologiei vizuale fără a considera toate funcțiile de cercetare ale fotografiei și asta pentru că metodologic aparatul foto a transformat analiza vizuală într-o realitate a științelor comportamentale” (Collier, 2003). Aceste principii ne ajută să aprofundăm și să poziționăm ceea ce privim și aceste principii reprezintă doar un mic fragment din complexitatea antropologiei vizuale.

„Încă de la începuturile tehnologiei fotografice moderne (cadre fixe și în mișcare), utilizarea metodelor vizuale în documentările și cercetările antropologice au fost parte din disciplină, deși nu a fost recunoscută formal drept antropologie vizuală până după cel de-al doilea război mondial. Antropologia vizuală a fost utilizată pentru a documenta, prezerva, compara și ilustra cultura așa cum aceasta era manifestată prin comportamente și artefacte...” (Birx, 2006, p. 235)

Ritualul Paparudei și al Caloianului la Comunitatea Bulgară din Lunca

În ce fel poate complementa capacitatea vizuală a fotografiei, de la fotografia analogă la cea digitală, studiile antropologice actuale? Fotografia în spațiul etnografic pe care îl au în comun antropologia și arta, prezintă interes pentru cercetarea mea. Diferiți teoreticieni se preocupă asupra înțeleșurilor derivate

Bulgarii. Foto: Anatol Magrin

Familie de bulgari - fotograf necunoscut

La nuntă- fotograf necunoscut

La Paștele morților – fotograf necunoscut

din noțiunea de identitate culturală, însă cum poți face o asemenea identitate să fie vizuală?

Ca în prima parte a materialului, voi continua să relatez mai ales vizual, așa cum am experimentat cercetarea, prin realizarea fotografiilor etnografice în zone din Dobrogea. Voi relata așadar, despre modul de investigare antropologică, tehnologia și metodologia aleasă și tehnica specifică fotografierii. Câteva repere de analiză a subiectelor în care am folosit prospecția, alegerea subiectului, întrebările de cercetare, tehnologia necesară, moduri de a privi, metode și tehnici de fotografiere, soluțiile editării digitale.

Studiul de caz se concentrează pe fotografiile Comunității Bulgare din Lunca – Tulcea, pornind de la câteva fotografii aparținând lui Anatol Magrin, dar și fotografii fără autori cunoscuți și cercetarea mea fotografică.

Bulgarii din România sunt un grup etnic minoritar. La ultimul recensământ al populației din 2011, în România există 7,336 bulgari, reprezentând 0,04% din populația țării. Ca multe alte minorități, bulgarii sunt în scădere: în 2002 încă se numărau 8,025, reprezentând tot 0,04% din întreaga populație.

În ciuda numărului mic, bulgarii au fost foarte influenți asupra vecinilor lor din nord, cele două țări fiind la un moment dat unite în Țaratul Vlaho-Bulgar. Se estimează că numărul de români cu origini bulgare se ridică până la 250,000.

Bulgarii din Dobrogea de Nord: Majoritatea a părăsit România în 1940, în urma schimbului de populație cu Bulgaria, stabilit prin Tratatul de la Craiova; azi mai trăiesc acolo doar câteva sute de bulgari. Aceasta este cea mai veche comunitate bulgărească din România, prezența ei datând încă din secolul VII. Cultura spirituală a poporului român este foarte apropiată de cultura poporului

bulgar ca urmare a interacțiunii și influențelor de lungă durată dintre cele două comunități.

Obiceiurile de vară și toamnă au un ciclu care este legat de ritualuri și sărbători care protejau recolta de la dispariție și degradare, în primul rând din cauza secetei.

Unele dintre cele mai vechi și fascinante ritualuri de peste an sunt Paparudele și Caloianul. Ritualul Paparudei este menit să invoce prezența apei care constituia un element fundamental al acestor obiceiuri care se desfășurau în timpul

secetei. Obiceiul Paparudei are o istorie foarte veche și este cunoscut în toată Peninsula Balcanică.

Ele vor aduce ploile bune, fertilitatea și belșugul verii, ne vor feri de secetă și ne vor aminti de puterea descântecului venit din vechime:

Foto captură video – Iulia Pană

“Paparudă – rudă,/ Vîno de ne udă/ Cu găleata – leata/ Peste toată gloata,/ Cu ciubărul – bărul/ Peste tot poporul./ Dă-ne, Doamne, cheile/ Să descuiem Cerurile,/ Să pornească ploile,/ Să curgă șiroaiele,/ Să umple pâraiele./ Hai, ploiță, hai!/ Udă tu pămînturile,/ Ca să crească grînele/ Mari ca și porumbele.

Hai, ploiță, hai!”

Simbol feminin, apa este elementul principal al ceremonialului de aducere a ploii, prin principiul magic al similitudinii. Ritualul înfăptuit în vechime în a treia săptămână de după Paști, era închinat unei zeiță a ploii, numită la români Paparudă sau Dodoloaie, la aromânii Pirpiruna sau Dudulețu, la sârbi și croați Dodola-Dodole, iar la bulgari Peperuna sau Perperuda.

Cu toate că acum nu mai au o dată fixă în calendarul popular, Paparudele nu au dispărut, reactualizându-se atunci când seceta pune stăpînire pe comunitate. Ritualul presupune o mască vegetală purtată de personaje pure (în special copii) care, prin diverse forme de manifestare ceremonială, provoacă ploaia. Astfel, printr-o travestire vegetală, se investește o fetiță sau o femeie gravidă în rolul de paparudă. Personajul sacru ce se naște simbolic o dată cu masca trece apoi prin toate curțile oamenilor din sat însoțită de alaiul său, după care moare pe malul unui râu, prin aruncarea costumului confecționat din frunze în apa curgătoare. Cîntecul și dansul ritual al Paparudei, susținut ritmic de băți din palme și pocnituri din degete, reprezintă nu numai o invocare a ploii prin imitarea cadenței acesteia, ci și o urare de belșug, bunăstare, prosperitate. Oamenii stropesc alaiul cu apă, asocierea celor două elemente, – acvatic și vegetal, – fiind întâlnită și în alte scenarii ceremoniale prezente în ritualurile de trecere.

La Comunitatea bulgară din Lunca, fetele în frunte cu Voievoda, primesc de la gazde cele necesare pentru plăcinta Banitsa „leneșă” (plăcintă bulgărească cu brînză sărată). Banitsa este cel mai cunoscut fel de mâncare din Bulgaria

Foto captură video – Iulia Pană

Foto captură video – Iulia Pană

cu numeroase tipuri de preparare. Ele se deosebesc prin umplutură, modul de prelucrare a aluatului, modul de așezare în tavă. De obicei, banitsa se prepară din aluat elastic și subțire (precum cel pentru ștrudel), foietaj.

“lene-lene, Caloiene,/ la cerului torțile/ Și deschide porțile/ Și pornește ploile,/ Curgă ca șuvoile,/ Umple-se pâraiele/ printre toate văile,/ Umple-se fântânile,/ Să răsară grînele,/ Florile, verdețele,/ Să crească fînațele/ Să-s-adape vitele,/ Fie multe pite!”.

Caloianul oprește și aduce ploaia. Este invocat prin confecționarea unei figurine antropomorfe din lut sau lemn, împodobită cu coji de ouă roșii – în Dobrogea – sau cu elemente vegetale, în celelalte zone în care a fost atestat. Acest substitut al zeiței invocate este supus unui adevărat ceremonial de înmormîntare. Este așezat în sicriu, bocit, petrecut, îngropat într-un

Foto captură video – Iulia Pană

loc secret (la răscruce de drumuri ori pe mal de râu), pentru ca după câteva zile să fie dezgropat, apoi distrus printr-un gest violent și dat pe apă.

“Iene, Caloiene!/
Tinerel te-am îngropat,/ De pomană că ți-am dat,/ Apă multă și vin mult/ Să dea Domnul ca un sfânt,/ Apă multă să ne ude,/ Să ne facă poame multe!”

Este interesant faptul că din “cortegiul funerar” din ritual fac parte numai fete și femei gravide, iar în unele părți, una dintre ele se îmbracă în mireasă. La Bulgarii din Lunca au participat doar fete și două bătrâne care au cântat un cântec de invocare a ploii.

Acest lucru confirmă faptul că la origine Caloianul a fost un ritual de inițiere, probabil de sorginte tracă, peste care s-a suprapus ulterior sărbătoarea romană de primăvară, Robigalia, închinată lui Jupiter Pluvius, transformându-l într-un ritual al aducerii/ alungării ploilor. De altfel, mai multe studii etnologice comparate demonstrează că, inițial, Caloianul și Păpărușele s-au numărat printre ritualurile de inițiere pentru tinerele fete, transformându-se în timp în ceremoniale agrare de primăvară, situate în Calendarul Popular în cea de-a treia săptămână de după Paști.

Foto captură video – Iulia Pană

La începutul acestui an, din păcate, suntem în situația de la sfârșitul celuiilalt: pandemie, măsuri sanitare restrictive, libertăți suspendate, prieteni sau rude plecate pe drumul fără de întoarcere... și încă în plină incertitudine referitor la tratamentul și vaccinarea contra virusului Covid 19.

Starea de izolare actuală face din cultură și artă cel mai mare absent din viața noastră în ultimul an. Ne rămân plimbările prin parcuri și hoinăritul pe străzile pustii. Ne rămâne și dorința de a descoperi cărările, pe care au mers personalitățile celebre. Astfel, ajungem la parcul Dinu Lipatti. După dimensiune, la prima vedere, acest spațiu verde este o grădiniță așezată frumos între trei imobile identice din comuna Chêne-Bourg, parte componentă a cantonului Geneva. Mică, dar mândră de acest verde intens, grădina se simte codru, căci printre santinelele bustului talentatului pianist găsim și un cedru cu coroana lui superbă. Aici și-a trăit ultimii ani ai vieții, aici a luptat contra bolii devastatoare, aici s-a stins la doar 33 de ani vestitul compozitor și pianist român Dinu Lipatti. Ne închinăm în fața mormântului său din cimitirul din aceeași mică localitate. Chiar la intrarea în cimitir se găsește numele lui culcat elegant pe o piatră din alea paralelă drumului Primăverii – denumire semnificativă pentru un geniu, care a plecat în ceruri în primăvara vieții sale.

Tânărul pianist se face cunoscut și apreciat în mai multe țări în cadrul turneului lansat în 1935 și care este întrerupt în 1939 de izbucnirea celui de-al doilea război mondial. Revenit la București, o cunoaște pe viitoarea soție, pianista Madeleine Cantacuzino, și împreună revin la Geneva în 1943. În plin război mondial, chiar dacă Elveția era neutră și, deci, neangajată în conflict, vremurile erau destul de grele, însă reputatul pianist este repede angajat la Conservatorul de muzică. Cuplul se instalează într-un apartament din orașul vechi, în imobilul din vecinătatea imediată a închisorii, care reprezintă o pagină importantă în istoria orașului. Frumoasa clădire, destinată inițial pentru Spitalul General, în 1712 este transformată în «casă de disciplină», iar din 1886 devine închisoarea Saint Antoine, abia

Grădina Dinu Lipatti din Geneva

Placa memorială la casa unde a locuit marele compozitor român

În 1977 închisoarea va fi transferată la periferia cantonului, localul fiind ocupat (până în prezent) de Palatul Justiției.

La puțin timp după instalare, Dinu Lipatti se îmbolnăvește și din 1947 cunoscutul medic Henri Dubois-Ferrière se ocupă de sănătatea pianistului atins de sindromul lui Hodgkin. Dinu Lipatti continuă, totuși, turneele mondiale, compune, transmite cunoștințe și luptă contra acestei boli puțin cunoscute în anii cincizeci. Starea lui se va agrava în 1948, când medicul personal, cercetător și pionier în domeniul hematologiei, îl va instala într-o vilă din comuna Chêne Bourg. Pacientul devine prieten cu medicul, iar omul Lipatti reușește să impresioneze pe toți cei din jur prin rafinamentul, sensibilitatea și noblețea sufletului. Era un adevărat aristocrat: prin comportament, comunicarea cu cei din jur. Ultima apariție muzicală a fost concertul excepțional în orașelul francez

Besançon în septembrie 1950

Prietenia trainică dintre pianist și medicul, care pe parcursul a trei ani va cauta prin toate tratamentele existente să-l ajute pe unul din cei mai mari pianiști din lume, constituie aparent o coeziune dintre artă și știință. Din păcate, nici curajul ambilor protagoniști, nici cunoștințele

acumulate la acea epocă nu au fost suficiente. Henri Dubois-Ferrière nu a reușit să-l trateze pe Dinu Lipatti. Dar această „colaborare” tristă a contribuit la avansarea progresului medical, deoarece ea a condus la descoperirea, de către omul de știință Henri Dubois-Ferrière a tratamentului revoluționar al leucemiei prin corticosteroizi și chimioterapie.

În 1970, la douăzeci de ani de la dispariția lui Dinu Lipatti și opt ani după moartea medicului său personal, familiile celor doi prieteni înființează fundația ce le poartă numele. Tot în acel an, pe fațada clădirii din orașul vechi a fost instalată o placă comemorativă, care ne amintește și astăzi despre viața prea scurtă a celui care a fost Dinu Lipatti.

În anul 2020, dacă n-am fi fost izolați de pandemia mondială provocată de Covid-19, cu siguranță am fi marcat altfel cei 70 ani de la dispariția în Elveția a talentatului pianist român Dinu Lipatti și semicentenarul de la moartea prietenului și medicului devotat Henri Dubois-Ferrière – cercetător și pionier în tratamentul bolilor oncologice. Tot în 2020, am fi marcat 50 ani de la crearea Fundației ce le poartă numele, fundație ce perpetuează o istorie de prietenie și speranță, de curaj, inovare și progres în lupta contra leucemiei.

Motto: „Omul sfințește locul, iar nu locul pe om!”

„Omul sfințește locul, iar nu locul pe om!” este o veche zicală românească și se referă la fiecare dintre noi că putem sfinți locurile prin care trecem, locuim sau le schimbăm, prin acțiunile și comportamentul nostru față de toate sistemele vii ce ne înconjoară. Un lucru este clar și acela că toate aceste sisteme vii, în trecerea lor, lasă o urmă ce poate fi citită după foarte multă vreme.

Ca să înțelegem mai bine cine a fost Roman, vom începe scurta noastră călătorie înainte de nașterea lui, mai exact în anul 1878, după terminarea războiului, momentul în care Stariț Ilarion (bunicul lui Roman), forțat de conjunctura social-politică prin care trecea Imperiul Țarist de la sfârșitul secolului al XIX-lea, a hotărât să-și părăsească ținuturile de baștină și să ia calea pribegiei, mai exact spre sud. Auzise pesemne că în sud este un Dobro Bugeac (ținut prielnic) ce-i drept sub ocupație otomană la vremea aceea (transferul de proprietate efectuându-se la finele anului 1880 de către autoritățile otomane în prezența reprezentantului guvernului Sturdza). V-ați dat seama, probabil, că bunicii lui Roman au fost printre adepții Patriarhului Filip Pustoviat (Filipov sau Lipov) și care au părăsit Rusia la sfârșitul celui de-al doilea val al emigrării rușilor lipoveni: „Suntem oamenii Patriarhului Lipov”, spunea Roman. „El nu a ascultat ordinul lui Petru cel Mare care-i obliga pe oameni să se tundă și

2005. Naum Roman

nu-i lăsa să-și poarte crucea la vedere. Ne-au primit turcii; au zis că putem să ne închinăm cui vrem, doar birul să-l dăm musai!”

A călătorit mult Ilarion, săptămâni. A traversat Dobrogea de la nord la sud și într-un final s-a stabilit la Caracicula (Karaçuklu, ulm negru în turcă, devenit ulterior Limanu din grecescul Limani - Port). În drumul lui a întâlnit o așezare mică, un cătun de numai câteva gospodării de bulgari. Oamenii locului o numeau Checige (câșlă, sau târlă de oi - devenit 2 Mai mai târziu). Birul mare însă l-a gonit din Caracicula forțându-l să-și caute sălaș într-o așezare de pescari lipoveni din nordul Dobrogei (Jurilovca). Avea să se întoarcă împreună cu copiii lui, pentru că i-au plăcut aceste meleaguri. Spre sfârșitul vieții, Ilarion Stariț – primul lipovean ce a călcat pe aceste meleaguri – se va călugări sub numele de Irinarh și se va retrage la o mănăstire de călugări din Slava Rusă.

După Războiul de independență, Dobrogea a trecut printr-o serie de schimbări. Mulți deținători de pământ au plecat din Dobrogea, iar celor care au rămas li s-a retras dreptul de proprietate pe 2/3 din suprafață, cele două treimi

Dobrogea Sudică – Șatră Țigăneasă

*Mihail Kogălniceanu
1817-1891*

*Dimitrie Butărescu,
vice-președinte al
Consiliului Județean*

trecând în proprietatea statului român (ne referim aici la marii proprietari, desigur). La acea vreme, Mihail Kogălniceanu, marele om de stat, deținea în jur de 4000 ha la Kogălnic (sudul Basarabiei, Ucraina de azi) care după război s-au transferat prin compensare în sudul Dobrogei. Aici a adus Mihail Kogălniceanu în 1887 cincisprezece familii de scopeți din București (originari din Basarabia) pe care i-a înproprietărit cu câte 2000 mp loc de casă și câte 5 ha de pământ (când spunem aici ne referim la fostul cătun Checige, părăsit după război). Actele de proprietate au fost semnate toate în aceeași zi – 2 MAI 1887.

O mare parte din acele hectare de pământ au fost achiziționate de Dr. Ion Butărescu. Oamenii îi spuneau boierul. Era un om bun la suflet

și mărinimos (terenul a fost moștenit ulterior de cei doi fii ai săi, Amedeu și Radu Butărescu). Avea, ce-i drept, o casă mare și trei nuci sădiți în curte, conform tradiției care spunea că orice boier trebuie să planteze în curtea conacului său trei nuci. Dacă aceștia se uscau, se uscau și pământurile acestuia, iar de înfloreau, înfloreau și pământurile acestuia vreme de trei generații (casa și cei Trei Nuci – fiind localizate undeva la capătul Aleii Nucilor de azi, între 2 Mai și Vama Veche). La el va găsi adăpost și hrană, izgonită fiind de acasă (satul Sarichioi) de mama sa vitregă, viitoarea soție a lui Roman (Vassa).

Mica noastră istorioară nu se oprește aici. Mănați chiar de îndemnul marelui Kogălniceanu care le promitea pământ („Veniți, fraților! - spunea el - Munciți aceste pământuri și făceți-le să rodească!”), în 1922, după ce Marele Război s-a încheiat, Afanase Naum și Feocla Naum

(fostă Stariț - părinții lui Roman), împreună cu alte 4 familii de lipoveni din Jurilovca, au ajuns în cătunul Două Mai. La momentul acela, satul 2 Mai avea în jur de douăzeci de gospodării, câteva dintre ele fiind părăsite de foștii proprietari și ocupate de nou veniții – tătari, scopeți, armeni, lipoveni, români și câțiva bulgari. Comuna la vremea aceea era compusă din Caracicula (Limanu), Ilanlîc (Vama Veche), Hagilar (Hagieni) și Două Mai, iar primăria era încropită într-o fostă cârciumă a unui gospodar din Caracicula.

Nu a durat mult și Afanase și Feocla aveau deja terenul de casă pe strada Gheorghe Bunoiu. Era singura.

Oameni harnici și muncitori, Afanase și Feocla și-au ridicat singuri casa, iar la scurt timp Afanase a primit vestea cea mare, ca Feocla era însărcinată.

Pe 14 octombrie 1924 s-a născut primul copil al satului 2 Mai. L-au botezat Roman.

De când era copil i-a surprins pe cei din jur prin istețime și tenacitate, o caracteristică ce i-a determinat, ulterior, traiectul vieții.

Când a împlinit 7 ani l-au dat la școală, pentru că era isteț, iar școala era aproape, pe aceeași stradă (la numărul 262 de azi). Școala era de fapt o cameră făcută din chirpici și acoperiș din stuf. Nici ea n-ar fi existat probabil dacă n-ar fi fost bunăvoința soților Bica. Veneau tocmai de la Mangalia, dar nu conta, pentru că le plăcea (ulterior au primit 2000 mp loc de casă și reședință permanentă în 2 Mai). Erau născuți să fie dascăli. Din păcate, doamna Bica împreună cu trei, din cei nouă frați ai lui Roman, s-au stins în timpul epidemiei de tifos care a lovit satul. Dascălul, rămas singur acum, nu și-a dorit să renunțe la 2 Mai, așa că a numit un responsabil dintre elevi care să-i țină locul cât timp el este plecat (preda în același timp și la Mangalia). Așa s-a ales Roman, la doar nouă ani, cu această responsabilitate. Era cel mai inteligent din clasă și cel mai tenace. Nu știa, probabil, că are doar nouă ani.

Anii au trecut repede. De luni până vineri la câmp cu tata (Afanase Naum), iar sâmbăta la școală. A absolvit cele patru clase primare. Nu a contat că mergea doar o dată pe săptămână. Cumva a reușit. Pesemne eșecul pentru el nu era o opțiune nici măcar la o vârstă atât de fragedă.

În acest timp, în sat au început să vină din ce în ce mai mulți oameni, în special lipoveni din nordul Dobrogei. Împreună au pus umărul și au încropit prima pescărie din sat, cam la un km de sat, înspre Vama Veche. Sătenii îi spuneau Pescăria de La Vii.

Tot în acea perioadă (la 1938) s-au stabilit componența și denumirea comunei. Caracicola a devenit Limanu, Ilanlîc – Vama Veche, Hagilar – Hagieni iar Două Mai a devenit oficial 2 Mai (inițial Limanu, Hagieni, Vama Veche și 2 Mai au aparținut administrativ de comuna Albești – fostă Sarighiol).

Când a împlinit șaisprezece ani, Roman s-a angajat pentru prima dată ca pescar, meserie care-i va întări caracterul tenace și pe care o va practica până la moarte: „...că e și pescuitul ăsta o patimă, o pasiune”, spunea el. „Eu fără asta n-aș putea să trăiesc”.

În 1943, după terminarea stagiului militar, s-a înrolat voluntar, împreună cu prietenul lui mai mare Ion Corbeanu. Pe front destinul i-a despărțit, dar într-un final, s-au întors amândoi teferi: „Eu am mers până în munții Tatra.” - spunea el - “Am trecut pe la Arad, Oradea Mare, Debrețin, Hatvanul unguresc. Acolo am fost rănit și am stat în spital o lună după care am fost trimis direct în linia întâi, pe 5 mai 1945, iar pe 9 mai s-a anunțat terminarea războiului. Eu n-am murit, dar au murit mulți dintre noi acolo, băieți tineri, că nu prea eram pregătiți. Ce știam noi la nouăsprezece ani?! Am fost decorat. Medalia am s-o las moștenire nepotului meu, să spună la toată lumea ce am trăit și prin ce am trecut”.

Când s-a întors acasă, satul nu mai era așa cum îl știa. Era cartier în Mangalia acum (denumită comună, în unele documente din acea perioadă. 2 Mai va reveni ulterior la comuna Limanu în 1953). Drept răsplată a serviciilor aduse patriei, a fost împroprietărit cu 5 ha de pământ din chiar fosta moșie a boierului Butărescu.

Trezindu-se peste noapte proprietar pe o grămadă de pământ a căutat ajutor printre localnici la munca pământului. Așa a cunoscut-o pe Vassa, cea care-i va fi jumătatea, tot restul vieții.

S-au căsătorit chiar de ziua lui, pe 14 octombrie 1947. El avea 23 ani, iar ea tocmai împlinise 18.

Viața avea să-l pună des la încercare. La nici trei luni de la nuntă, Roman avea să dea piept cu prima încercare a destinului: „Era în 1947, decembrie” - spunea Roman, “...Eu m-am însurat pe 14 octombrie și pe 24 decembrie, în ajunul Crăciunului, vine tata Afanase la mine și spune:

Roman și Afanase la câmp

Roman și brigada de pescari întinzând plasele

- Hai, încărcăți paragatele că mâine este sărbătoare, e Crăciunul pe nou și se cumpără pește.

Înainte nu exista să n-ai pește pe masă de sărbători. Așa că l-am luat pe frate-miu mai mic și pe 24 decembrie seara am aruncat paragatele, că era timp frumos. Ne-am întors acasă pe la 7-8 seara, întuneric... a început ploaia, lapoviță și un vânt geros năpraznic. Sculele noastre erau în apă. Furtuna putea să le rupă, să le ducă valurile și să le pierdem. Eu dormeam cu nevastă-mea, aveam trei luni de când ne luasem. Tata vine la mine și zice:

- Roman, tu auzi că e furtună la mare?

Zic: - Da, măi tată, ce-i?

- Păi, nu mergeți să scoateți paragatele?

Eu speram că n-o să ne trimită pe mare, că la o așa furtună mi-era frică, dar n-aveam curaj să-i spun lui tata: „Nu merg că mi-e frică!”

Zic: - Da, mergem. Uite, mă-mbrac acum și mergem!

Eu credeam că fratele meu mai mic, cu care trebuia să merg, n-o să vrea să meargă și o sa-i

spună el tatei că îi e frică și că nu mergem. Da' el, tânăr și înfumurat cum era, credea că marea e o joacă. El nu apucase să stea prea mult pe mare. Când eu eram pe mare, el era la câmp cu tata. Am plecat, n-am mai spus nimic. Mama îl vedea pe tata că se-nvârte prin curte la ora trei noaptea. Ea zice:

- Tu ce te plimbi?

Tata avea frică să-i spună mamei că el ne-a trimis pe mare, să scoatem sculele.

- Măi, tu nu cumva ai trimis copiii la mare?

Roman și brigada de pescari întinzând plasele

Roman și brigada de pescari întinzând paragatetele

- Da, păi... nu trebuie să scoată paragatete?!...

Mama, cum e mama, cu dragoste de copii, a-nceput să-l certe:

- Nu ți-e rușine?! Va să zică tu ai trăit atâția ani și tot vrei să mai trăiești, iar copiii ăștia mici, de-acuma i-ai trimis să moară?! Tu de ce n-ai plecat cu ei, dacă ești așa grozav și fără frică de mare?!

Și-am plecat noi pe mare. Întuneric, ce să vezi?! Marea urla... valuri mari, cu spumă. Cu chiu cu vai am reușit să scoatem sculele. Mai

rămaseră vreo doua paragatete cu vreo șase sute de cârlige. Măi și când a fost să le scoatem și pe alea, a venit un val... mai mare decât barca, că barca noastră avea 7 metri iar valul vreo nouă.... și barca n-a mai urcat. S-a dus într-o parte și s-a răsturnat, cu scule, cu pește și cu noi cu tot. L-am apucat atunci pe frate-miu și i-am strigat să nu se sperie. L-am tras înspre mine și i-am scos cizmele din picioare, iar el mie. În capătul bărcii era o funie, l-am legat pe frate-miu cu ea de braț zicându-mi că dacă se-neacă, barca o să-l scoată la mal.

- Ce mă legi, mă, striga înfumuratul?!

- Mă, te leg pentru că atunci când vine valul tu să te dai la fund. Când trece valul tu te tragi de funie și ieși la suprafață, te ții de barcă, te odihnești puțin... până la valul următor!

Și așa am stat noi două ore în apa aia înghețată. Am rezistat că nu ne-am dezbrăcat. Dacă ne dezbrăcam, muream. Am stat cu ciorapii și puloverele de lână făcute de mama pe noi. După două ore am ieșit la mal. Eram morți de oboseală.

Tata când și-a dat seama de greșeală, a chemat toți pescarii din sat. Lor li s-au alăturat și alți săteni, tătari, români... și s-au înșirat pe tot țărmul, până la Vama Veche, că nu știau unde ne vor scoate valurile. Că dacă nu erau oamenii din sat, noi ne-am fi înecat la mal, că eram prea obosiți să ne mai ridicăm.

Ne-au scos din apă ca pe niște bușteni. Înghețați complet. Ne-au luat câte doi-trei la schimb în cârcă, ne-au dus acasă și ne-au băgat în baie. Că noi aveam băi din alea lipovenești ce făceau mult abur. Au tăiat hainele de pe noi ca să le scoată. Și am stat în baie două ore, după care ne-au uns cu gaz și ne-au dat câte o cană de vin fiert cu piper, ca să iasă toată răceala din noi.

Asta a fost prima mea încercare cu marea. Aveam 23 de ani!"

Marea avea să-l încerce de multe ori pe Roman, dar nu a renunțat. Așa că povestea noastră continuă. În 1947 guvernul de atunci reproduce Marea Reformă Agrară. De fapt a fost Marea Colectivizare. Roman împreună cu toți cei care au fost împrăștiți cu pământ înainte de '47 s-au trezit cu pământurile luate de C.A.P. (Cooperativa Agricolă de Producție), inclusiv cei care au fost împrăștiți de însuși marele Kogălniceanu, cel care dăduse naștere localității.

Acum era localitatea C.A.P.-ului.

Forțat de împrejurare, în 1953, în acelașian încare se reîntregește comuna (satul 2 Mai trece în administrarea comunei Limanu), Roman se îmbarcă pe cel mai mare vas de pescuit și de procesare a peștelui, Octombrie Roșu. Vas de 120 de oameni, ce a fost primit în dar de statul român de la guvernul sovietic de la acea dată. Era mândria flotei de pescuit a Republicii Populare Române.

27 de zile pe mare și 3 pe uscat. Bărcile erau lăsate la apă, iar vasul revenea periodic și ridica peștele din bărci. „Stăteam și câte 24 de zile pe mare”, spunea Roman, “dormeam și mâncam în barcă. De multe ori ne prindea furtuna noaptea, iar noi trebuia să ne odihnim, că muncisem toată ziua și eram frânți. Eram 3 în barcă, doi dormeau și unul scotea apa din barcă până când obosea și trezea pe altul să-l înlocuiască, iar el se culca. Că turna apa peste noi, așa valuri mari erau, iar noi dormeam acolo. Câteodată furtunile durau 3-4 zile, iar noi stăteam în ancoră și ne bălăngăneam acolo, la adâncul ăla, ca o coajă de nucă pe apă, și marea mugea în jurul nostru”.

Trei ani aveau să treacă astfel. (Ulterior plecării lui Roman de pe Octombrie Roșu, echipajul pescadorului va fi implicat într-o tentativă de fugă către Mediterana. Revolta însă nu a reușit, guvernul i-a închis pe majoritatea iar vasul a ajuns direct la topitorie).

După cei trei ani petrecuți pe Octombrie Roșu, Roman angajat al C.A.P.-ului acum, a fost trimis la Constanța, la îndemnul comandantului pescadorului, să urmeze școala de brigadieri. După terminarea ei, împreună cu tatăl lui (Afanase) și alți câțiva pescari lipoveni, avea să pună bazele primei pescării a C.A.P.-ului, primei cherhanale de pește din Mangalia și, mai târziu, primei pescării din 2 Mai.

„M-au trimis la Mamaia” - povestea el - „la școala de brigadieri, că părinții noștri știau pescuitul, dar nu știau carte. Nu știau o bucvă și atunci era nevoie de cineva care să țină evidența, socotelile la brigadă. Și

Roman și brigada la cherhanaua Mangalia

Roman și brigada la pescăria Mangalia

Roman și brigada la pescăria din 2 Mai

Roman în ultimul an al vieții

am ajuns eu tânăr brigadier să-l conduc pe tata, pe unchii mei, iar mie mi-era rușine să lucrez cu tata – cum adică să-l conduc eu pe tata, cum să-i spun: „Tată, du-te și fă treaba cutare!”, sau să-l cert dacă greșea? Cum aș fi putut eu să-l cert pe tata? Nu îndrăzneam. Înainte era un respect față de părinți, dacă tata îmi spunea să fac așa, așa făceam. Și atunci tata mi-a spus: „Tu rămâi în brigada asta, iar eu trec la altă brigadă!”

Se trezea în fiecare dimineață la 3.00, ca la 5.00 să fie pe mare, indiferent de vreme sau anotimp. Doar duminica se trezea mai târziu, la 6.00, când mergea la biserică.

Roman nu a încetat nici o clipă să fie pescar și să-i învețe și pe alții această îndeletnicire grea. Nici când nu a mai putut merge, la vârsta de 82 ani, nu și-a dorit decât să fie în barcă la răsăritul

soarelui. Cumva, el și marea deveniseră un singur organism viu.

Se spune că misiunea unui om se încheie la trecerea acestuia în neființă. Noi credem că misiunea unui om abia începe când acesta părăsește lumea fizică. Putem spune că misiunea acestuia abia a început, prin locurile pe care le-a atins, prin destinele oamenilor pe care le-a schimbat și prin urmașii săi, pentru că: „Omul sfințește locul, iar nu locul pe om!”

Naum Roman, cel căruia oamenii îi spuneau Nea Romca, a trecut în neființă pe 25 septembrie 2006, la doar 3 luni după cea care a fost dragostea vieții lui, Vassa.

El a lăsat în urmă o fată, Ana, doi nepoți, Fevronia și Mihai, și o poveste.

Mulțumiri deosebite pentru contribuția adusă:

- Anei Petrache – fiica lui Roman
- Mariei Murgu – sora lui Roman
- Vasilică Ignat – vara lui Roman
- lui Ivan Silvan – parohul ortodox de rit vechi al satului 2 Mai
- lui Constantin Cheramidoglu – pentru bibliografia pusă la dispoziție

Bibliografie:

1. „Dobrogea – Cincizeci de Ani de Vieață Românească” – (1928)
2. „Bibliografia Localităților Și Monumentelor Feudale Din Dobrogea” - Nicolae Stoicescu - Mitropolia Olteniei (1978)
3. „Le Races Et l’Histoire” - Eugene Pittard (1924)
4. „Marele Dicționar Geografic Al României” (1898) - George Ioan Lahovari
5. „Mihail Kogălniceanu – Personalitate Ilustră A Neamului Românesc” - Sergiu Roșca
6. Ministerul-Agriculturii-si-Domeniilor.-Creditul-Ipotecar.-1922-1945.-Inv.-487
7. Albumul-Național-al-Dobrogei-1866-1877-1906 – Petru-Vulcan
8. Formula As – anul VIII, nr. 328, septembrie 1998
9. Jurnalul Național – 24 august 2005
10. ro.wikipedia.org/wiki/Mihail_Kog%C4%83lniceanu
11. crlr.ro
12. ziuaconstanta.ro
13. ro.wikipedia.org/wiki/Lipoveni
14. ro.wikipedia.org/wiki/Colectivizarea_în_România
15. primarialimanu.ro

AL. O. Teodoreanu (Păstorel), născut la 30 iulie 1894 – decedat la 17 martie 1964, a fost avocat, scriitor, publicist, gastronom și epigramist renumit. Erou pe frontul Primului Război Mondial. Fratele scriitorului Ionel Teodoreanu. Prezentăm în continuare un articol din Revista Fundațiilor Regale referitor la o personalitate, mai puțin obișnuită, dintr-o ramură aparte, aviația militară și anume HORIA AGARICI (6 apr. 1911, Laussane, Elveția -13 iulie 1982, Constanța). A fost unul dintre aviatorii militari de elită ai celui de-al Doilea Război Mondial, poet și autor român. Pentru faptele sale de vitejie de excepție a fost supranumit și "Salvatorul Constanței" sau "vânătorul de bolșevici". Iată textul:

„Locotenentul aviator Horia Agarici, luptându-se singur cu o escadrilă inamică, a doborât trei avioane. În clipa de față fapta de arme a locotenentului pilot Agarici Horia e cunoscută și prețuită de întreaga suflare românească. Vorbește singură și cei în drept s-au rostit la timp și cum se cuvine asupra-i. Citarea ofițerului în ordinul de zi pe armată e cea mai înaltă confirmare a vredniciei militare la care un ostaș poate râvni. Cele ce urmează ca distincțiuni și onoruri, nu sunt decât obișnuitele consecințe firești. Locotenentul Agarici, oricât de convenabil ar fi aceasta unei prezentări romantice, nu e un „unus multorum”. Nu zic, s-ar fi putut să fie; dar nu e. E un exemplu selecționat dintr-o serie lungă de Agarici afirmați și cunoscuți. Purtat cu cinste de moldoveni de baștină numele acesta nu numai că era cunoscut și ieri și alaltăieri, și mai de demult, dar ne lovim de el atât de des în o seamă de evenimente din ultimele decade, încât profesorul Nicolae Iorga s-a socotit îndreptățit să scrie o broșură tipărită de Academia Română și în care vorbește de neamul Agaricilor exclusiv. Așa că numele acesta nu numai că era cunoscut nouă, Moldovenilor, dar odată cu Unirea Principatelor Valahe, trecuse Milcovul. Un Agarici figura în Divanul ad-hoc, un altul (cred că bunicul locotenentului) a prezidat Camera deputaților sub Ion Brătianu, iar moșia Moara Grecilor, din Vaslui, a fost donată tot de un Agarici (dacă nu cumva tot acesta), statului ca buni călăreți și

Din colecția particulară Lăpușan

pușcași de frunte, toți stăpânitori pentru a se înființa o școală de agricultură. Obscuritatea odată luminată, cu voia iubitorilor de adevăr și dreptate, arunca-voi o scurtă privire în intimitatea acestui neam. Unchii materni (Rusovici), toți iubitori de țară și oștire, au slujit la vremea lor în armata cavaleriei și anume în Regimentul 7 Roșiori. Mi-i amintesc din copilărie ca buni călăreți și pușcași de frunte, toți stăpânitori de pământuri întinse în județul Iași, cu gospodării întemeiate și de o fermecătoare ospitalitate. Cultul Patriei, simțul datoriei și cel al onoarei l-au întâmpinat din leagăn pe locotenentul Agarici. Intre ele a crescut și prin ele a biruit. De aceea, eu știu bine că fapta locotenentului Agarici nu e o întâmplare. El n-a făcut decât să ducă la izbândă o poruncă ancestrală, care prin el, iată, s-a împlinit. Ridicându-se în văzduh ca să se năpustească asupra năvălitorului, locotenentul Agarici auzea glasul poruncitor al tuturor Agaricilor care au apărut prin veac acest neam și această țară, strigându-i: lovește!, Agarici!... Și Agarici a lovit!”

Flambura (hlambura) de nuntă – la aromâni

Dr. Maria PARIZA

Pentru acest simbol al nunții, specific aromânilor, au intrat în circulație atât la nivel popular, cât și cult, doi termeni, respectiv, termenul de „flambură”, la fărșeroți, și „hlambură” – la grămosteni. Diferența de exprimare, precum și anumite deosebiri privind aspectul acestui simbol, se explică prin evoluția lor în timp, în cadrul comunităților de aromâni foarte risipite geografic, în arealul balcanic. Ele poartă însă, în esență, același mesaj. Și un astfel de mesaj ar fi acela că nu se poate face o nuntă armânească fără acest simbol, indiferent cum îl numim.

Tradiția este străveche, greu de stabilit în timp. Ce se știe concret este faptul că unele elemente ale acestui obiect simbolic, cum este steagul alb, au apărut în perioada dominației Otomane în Peninsula Balcanică. Așa cum s-a transmis din strămoși, apariția steagului (hlamburei) a pornit de la un accident nefericit, într-un anumit context conflictual cu turcii.

Aromânii aveau obiceiul să tragă focuri de armă la nunți. Într-o astfel de situație, auzind focurile de armă, autoritățile turcești au crezut că vlahii intenționează să se răzvrătească și au omorât toți nuntașii. Spre a fi evitate astfel de întâmplări dramatice, s-a stabilit un consens, să fie folosit un steag alb (semnul consacrat al păcii) la nuntă. Și pentru că turcii evitau semnul crucii, acest steag a fost fixat pe un suport de lemn, sfârșind în capătul de sus în formă de cruce, spre a semnala că este nuntă de creștini, nu răzmeriță.

Locuitorii Dobrogei sunt deja obișnuiți să recunoască nunțile aromânilor, după acest steag. Puțini îi cunosc însă semnificațiile, chiar și printre generațiile tinere, care-l practică.

Vom încerca, în continuare, să descriem acest obicei, așa cum îl cunoaștem din participarea personală la astfel de evenimente de familie.

Hlambura

Pentru că am pomenit de steag, specific grupului grămostean, vom începe cu ritualul acestuia. Confecționarea hlamburei se face după un anumit protocol, însoțit de simboluri, gesturi și cântece speciale, menite să genereze o anumită stare emoțională, de binecuvântare a noii familii. Se face la casa mirelui, de obicei sâmbătă seara. În trecut, când deplasările se făceau cu caii, dacă mireasa era din altă localitate, era pregătit de joi sau vineri, pentru a putea fi purtat sâmbătă la petrecerea din casa miresei.

Suportul pentru steag este din lemn de corn, prelucrat la o lungime de 2- 2,5 m. În partea de sus, la 30-40 cm de vârf, se fixează, transversal, o altă bucată de lemn de 30-40 de centimetri, astfel încât să se formeze o cruce cu trei capete ascuțite. Suportul este adus de naș la casa mirelui, în ziua menționată, însoțit de fărtați. Aici, după ce se împodobește cu flori,

nașul coase hlambura sub lemnul transversal al crucii, cu fir roșu de mătase.

De obicei, grămostenii din România folosesc pentru hlambură o pânză albă, de 80/80 cm, sau 1/1m. Steagului alb i se aplică tot felul de broderii, majoritatea respectând semnul crucii, cu fir de culoare roșie, sau ciucuri, tot de culoare roșie. Pe margini, pot avea și dantele sau franjuri, în funcție de preferințe. În deceniile moderne, se folosește și material alb, cu model dantelat, prelucrat industrial.

În vârful crucii și în părțile laterale, nașul înfige câte un măr roșu. Merele ar simboliza virginitatea miresei, fecunditate, iar steagul, statutul viriloid al mirelui, toate sugerând rostul întemeierii unei familii și importanța dragostei, pentru continuitate.

Fărtașii și suratele întind apoi steagul astfel confecționat și încep să interpreteze un cântec, care invită rudele să fie plătit, abordându-le într-o anumită ordine de precădere, cu următoarele versuri:

„Ursea, tini, nune, /Arucă tu hlambură”

„(Poftește tu, nașule,/ Aruncă (bani) pe steag).

Aceeași invitație este adresată, în continuare, socrului și soacrei:

„Ursea tini socru (soacră), Arucă tu hlambură”.

(Poftește tu, soacră (soacră)/ Aruncă bani pe steag), după care urmează surorile și frații mirelui și următorii musafiri. Cei menționați aruncă sume simbolice pe pânza întinsă a steagului, iar acești bani revin fărtașilor și suratelor.

Hlambura este apoi jucată de naș, conducând „corul” (hora) de trei ori și purtând steagul. Este apoi înlocuit de nașă, urmând alte persoane în frunte, respectând aceeași ordine de precădere. În încheiere, alaiul interpretează un cântec de nuntă, fiind apoi invitați la o cină. Cântecul specific, cuprinde următoarele versuri:

- „Naparti di - Amarea lai, / Ńi – alăvdară nî mușeatî, / Cumu sî-nî facu, s-mi ducu, / S-mi ducu ta s –u vedu.

- Ncalicâ gione, bineclu, / Di ti du pân’ la mușeatî / Dușu, mi dușu, pân’ tu uboru, / Mușata si –arnea uborlu.

- Bun -țî dzua, lea mușeată.

- Ghin’ viniși gione livendu.

- lu u-ai mă-ta, le-a mușată?

- Ma ș-si dusi la nî nuntă, / S-facă nunî, s-ancrunî, / Cu cîruñli di-albasimi / Și - cu lilici di hrisafi. („ - Dincolo de Marea Neagră,/ Mi-au lăudat o frumoasă./ Cum să fac, să merg,/ Să merg ca s-o văd./ - Încalecă, tinere, calul, / De

te du pân’ la frumoasa. /Dus, m-am dus până-n ogradă,/ Frumoasa mătura ograda./ - Bună ziua, frumoaso! / Bine ai venit, voinicule./ Unde ți-e mama, frumoaso? /- Mama s-a dus la o nuntă, / Să se facă nașă, să cunune,/ Cu cununile de argint și cu flori de beteală”).

Hlambura este purtată în fruntea alaiului, când se ia mireasa și apoi jucată și în timpul petrecerii, mereu în fruntea horei. Jocul steagului ar reprezenta inițierea sexuală a tinerilor.

În trecut, în unele zone, după nuntă, bățului rezultat din Hlambură i se dădea o utilitate, cum ar fi furca de tors, elementul practic fiind asociat

cu semnificații mai mult simbolice, cum ar fi hărnicia femeii sau invocarea celor trei ursitoare, spre a toarce firul vieții viitorilor prunci ai mirelui.

Tăierea steagului. Luni seară, după nuntă, se scoate pânza de pe support, iar acesta este însemnat în 3 locuri de către naș, spre a fi mai ușor fragmentat de către mireasă. Din cele trei bucăți, rupte de mireasă, două bucăți se aruncă pe acoperișul casei și una, lăsată mai lungă împreună cu crucea, se păstrează pentru o eventuală utilitate domestică, odinioară, furca de tors. Merele din semnul crucii se scot și sunt tăiate de către naș în felii cu care sunt serviți, cu prioritate, tinerii pentru a-și găsi mai repede perechea și a li se împlini căsătoria. Bucata de pânză este scoasă de către nașă și pusă pe brațul miresei, care o ține astfel, până pleacă toți invitații.

Flambura fărșeroților se face dintr-un brăduț de munte, care este împodobit cu lână albă și roșie. Ramurile din vârf sunt lăsate astfel încât să rezulte o cruce. Având în vedere că avem o populație care a evoluat în mediul montan, se poate crede că acesta ar fi obiceiul inițial, pentru toate comunitățile de aromâni, răspirate în arealul balcanic.

Pe vremurile când trăiau în munți, locul în care era împodobit brăduțul era locul cel mai înalt din partea de răsărit a satului. Alaiul care participa la acest moment se aduna sâmbătă, la apusul soarelui, la casa mirelui. În prezent, când nunțile se fac și sâmbătă, flambura se pregătește în ziua de vineri.

În Dobrogea de sud, fiind o zonă de câmpie, coloniștii macedoneni au ales să împodobească flambura într-un loc înverzit, la o răscruce de drumuri. Tradiția a continuat, astfel, și în mediul rural, în Dobrogea Nouă. În cel urban, dacă nu dispun în preajmă de un astfel de loc, flambura se face într-un parc.

Alaiul pornește spre locul ales, dotat cu lână netoarsă (floați) albă și roșie, și un colac, acompaniat de muzică instrumentală, de obicei de acordeon. Bradul este purtat de un tânăr cu ambii părinți în viață. Ajunși la locul stabilit, se întinde o sfoară obținută prin răsucirea a două fire de lână, alb și roșu, ca un mărtișor. La cele 2 capete, firul este ținut bine întins, de o fată și un băiat, cu ambii părinți în viață. Fetele și femeile

se așează de-a lungul firului și cântând, leagă alternativ smocuri de lână albă și roșie.

Unul dintre cele mai obisnuite cântece, ar fi:
„Stau nă dzuă tu livadi, / Treați-un gioni și-ni mi veadî.

- Bună dzua la mușată, / Nu-am vidzută ahtari néată! / Dzăsi zboru și trapsi calea / Și-eu, mârata-ni, mutreamu valea. / Mutreamu valea și- lăcrânamu, / Și mintea tutu la el u –aveamu.”

(„Stăteam într-o zi în livadă, / Trece un tânăr și mă vede. / - Bună ziua, tu frumoaso! / N-am văzut așa o fată. / A zis vorba și-a plecat, / Și eu, biata, priveam în vale / Priveam valea și lăcrimam, / Și gândul doar la el mi-era).

Firul rezultat după legatul lânii se prinde în jurul brăduțului de către nașă, precum beteala la bradul de Crăciun. Flambura, astfel pregătită, este purtată de același tânăr, la casa mirelui, unde alaiul, cântând, este întâmpinat în prag de soacra mare, care înfige merele în cele trei brațe ale crucii.

Începe apoi jucatul flamburei, care de data aceasta este purtată în fruntea șirului de dansatori (corului) de un tânăr mai voinic, care să poată ține flambura cât mai ridicată, acesta bucurându-se de o onoare specială. În noaptea dinaintea nunții, flambura este ținută în casă și de ramurile brăduțului se atârână cămașa pe care mirele urmează să o îmbrace la cununie.

În ziua nunții, flambura este așezată pe casă, unde se ține 40 de zile, numărul magic care urmează ceremonialurilor de trecere, naștere, căsătorie, moarte, necesare protejării actului respectiv.

Așa cum se poate constata din cele expuse, fiecare detaliu al confecționării flamburei are semnificația lui și reflectă, cu prisosință, credința și identitatea acestei comunități entice.

Obiceiul, ca și altele specifice nunții, se desfășoară la aromâni cu mare fast, spre a marca, cât mai profund posibil, responsabilitatea tinerilor în întemeierea viitoarei familii, ca un fapt esențial al vieții.

Limba turcă este vorbită astăzi în diferite zone geografice, în Europa și în Asia, fiind împărțită în numeroase dialecte. Scopul cercetării este reprezentat de analiza importanței limbii turce în România. Cercetarea s-a realizat cu ajutorul metodei chestionarului, bibliografică și cartografică. Prin intermediul aplicării chestionarului, am aflat că cei mai mulți respondenți doresc să învețe limba turcă deoarece le este de folos în obținerea unui job și pentru cultura generală. Consider că această cercetare aduce un plus societății române prin deschiderea de noi perspective cu privire la învățarea limbii turce. Acest lucru generează o creștere a cererii angajatorilor de personal cunoscător de limba turcă, în special în domeniul turismului.

Limba este un mijloc natural de înțelegere între oameni, o entitate vie care are propriile reguli și se dezvoltă numai în cadrul acestor reguli, un sistem de acorduri secrete a căror bază a fost pusă în perioade necunoscute ale istoriei și o instituție socială formată din voci. (Ergün et al, 2008).

Limbajul se referă la utilizarea a două definiții strâns legate. Limba în sens singular este un fenomen general sau se referă la o limbă concretă, cum ar fi germana sau chineza. Aici, limba este în general considerată ca un fenomen (Demircan and Ömer, 1990).

Limba poate fi definită din două puncte de vedere diferite.

Poate fi definită ca un instrument care oferă înțelegere între oameni. În acest context, limbajul definește comunicarea verbală, care este cea mai eficientă formă de comunicare a oamenilor, precum și forme non-verbale de comunicare, cum ar fi limbajul corpului. Limbajul este transmis acustic prin unde sonore și vizual prin cuvinte sau semne, ca în limbajul semnelor (comparați „limbajul semnelor”) (Stassen, 2000). De asemenea, se transmite prin atingere, semne tactile sau prin norme. Comunicarea în scris este posibilă între oamenii care nu se văd și nu se aud (comparați cu „Limbajul scris”. Definiții ale limbii vorbite și limbajului scris). Limba are un vocabular

care conține informații științifice expresive și are o structură gramaticală care permite cuvintelor să se relaționeze între ele. Cea mai mică parte a unei limbi este un cuvânt, un gest sau un apel.

În termeni absoluți, limbajul este definit ca instrumentul de comunicare al gândirii și al viziunii asupra lumii. Această definiție, așa cum a fost făcută pentru prima dată de Wilhelm von Humboldt, derivă din faptul că limbajul este indispensabil pentru toate activitățile complexe și procesele de gândire ale oamenilor. (Demirel, Özcan, 2002; Doğan, 1998).

Nu există nicio modalitate de a ști cu exactitate cum se formează limba. Privind la viața umană, ale cărei urme datează de la jumătate de milion de ani, nu există dovezi ale modului în care oamenii au dezvoltat această afacere. Multe teorii au fost propuse în acest decalaj de dovezi. Teoria reflecției: primii oameni au creat limbaje primitive prin imitarea sunetelor din jurul lor. Toate limbile moderne au cuvinte care corespund reflexiilor naturale ale sunetului. Aceasta susține teoria reflecției. În turcă, cuvinte precum bâzâit, murmur, șoaptă, zgomot, trosnit, pop, scoartă, sforăit sunt cuvinte de reflecție. În ciuda acestui fapt, este dificil de explicat formarea cuvintelor intangibile care nu au un fenomen sonor cu această teorie.

Numărul estimat al turcilor din România este de 29.080 de persoane, ceea ce reprezintă 0,13% din populația țării. Aceștia trăiesc în județul Constanța (cei mai mulți), dar și în Tulcea, București, Călărași, Brăila. Prima consemnare a unor etnici turci pe actualul teritoriu al României este din anul 1264. Așezarea dobrogeană a fost numită de turcii preotomani Babadag, ceea ce înseamnă „Tatăl munților”. Mulți ani, localitatea a fost o garnizoană militară, dar și un centru cultural. Un nou val de etnici turci sosește după cucerirea orașului Varna în 1484, dar și în anii următori, odată cu sporirea relațiilor economice dintre România și Imperiul Otoman. Deoarece în secolul al XVII-lea mai toate satele, târgurile și orașele din Dobrogea aveau nume turcești, se poate spune că turcii ajunseseră să fie într-un

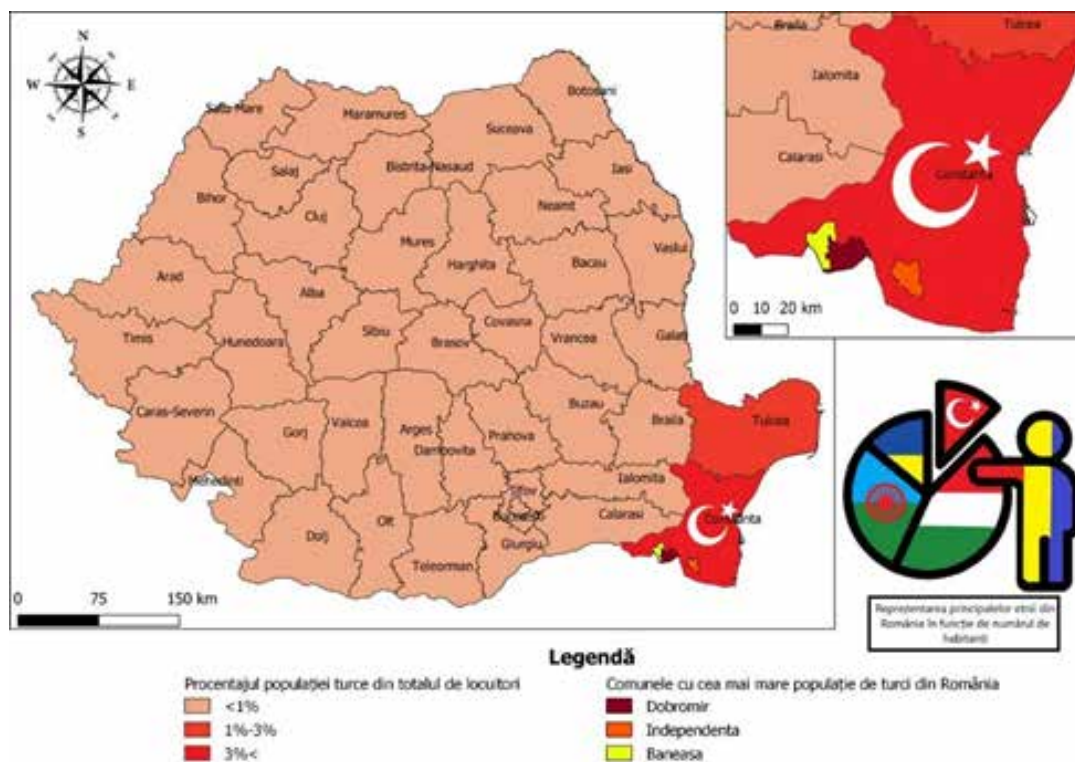

Foto 2. Principalele minorități etnice din România în 2011

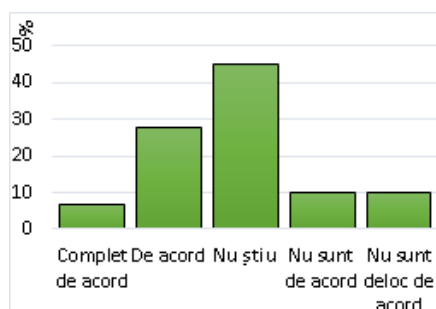

Foto 3. Învățarea limbii turce pentru obținerea unui loc de muncă

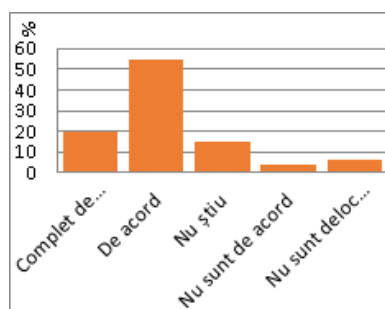

Foto 4. Învățarea limbii turce pentru mărirea nivelului de cultură generală

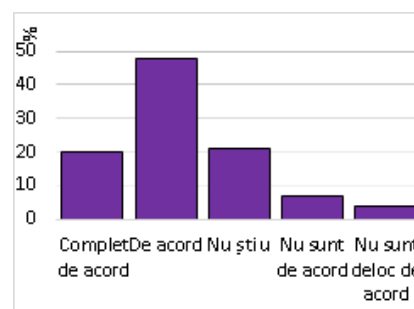

Foto 5. Învățarea limbii turce pentru comunicarea cu alte persoane

număr foarte mare în Dobrogea. Pe de altă parte, educația și instrucția aveau mai mult un caracter religios, școlile găsindu-se pe lângă lăcașurile de cult (geamii).

De-a lungul timpului, pe lângă școlile primare, apar și școli speciale, care pregătesc dascăli și hoga la Babadag. Astfel, la 9 noiembrie 1891, se înființează la Medgidia un nou centru de pregătire a dascălilor și hogașilor. În perioada interbelică, se poate vorbi și despre o dezvoltare a intelectualității turcești. Apar reviste și ziare, la început numai în limba turcă osmană, apoi bilingve. Dacă până în 1923 elevii purtau uniforme caracteristice perioadei otomane, odată cu instaurarea Republicii Turce și sub influența reformei kemaliste, uniforme capătă

o alură europeană. Totodată, alături de limba turcă cu caractere latine se introduce și limba română. Perioada 1945-1990 a fost o perioadă în care intelectualitatea turcă a migrat în Turcia, iar școala în limba turcă a funcționat până în 1954, după care s-a suspendat. După anul 1990, turcii s-au organizat formând Uniunea Democrată Turcă din România (UDTR), al cărei principal obiectiv este să revigoreze și să transmită valorile culturale și tradiționale ale etnicilor turci. UDTR - filiala Galați a organizat un festival interetnic euroregional „Dunărea de jos” și coordonează activitatea editurii Elvan. UDTR editează ziarul Hakses și numai în anul 2000 a publicat patru volume. (Toader, 2005).

Aspectul urmărit în acest studiu este

reprezentat de distribuția spațială a atractivității limbii turce la nivel național. Astfel, minoritatea turcă în procentul cel mai mare în anul 1941 se regăsește în județul Constanța.

După cum putem observa (Foto 2), cea mai mare parte a populației s-a stabilit în județele Tulcea și Constanța, deoarece, după cum bine știm, această regiune a fost în istoria sa, mult timp, sub dominație otomană. În comuna Dobromir, statistic, se află cea mai mare concentrație de persoane de etnie turcă, de peste 60% din totalul de locuitori ai acesteia.

Principalele metode utilizate sunt: analiza bibliografică, chestionarul și cartografia. (Chelcea, 2009).

În urma aplicării chestionarului, am obținut următoarele rezultate. Din punct de vedere al învățării limbii turce pentru obținerea unui loc de muncă, cei mai mulți respondenți nu știu dacă acesta este scopul pentru care doresc să învețe această limbă, 28 au răspuns că sunt de acord și 10 nu sunt deloc de acord cu acest lucru. Aceste răspunsuri demonstrează faptul că majoritatea persoanelor care doresc să învețe limba turcă nu sunt hotărâte ce anume îi determină să

călătorească în Turcia, deoarece este o țară destul de vizitată de români (Foto 5). Astfel, ar fi un avantaj enorm pentru comunicarea românilor cu localnicii din Turcia. Doar trei respondenți au răspuns că nu sunt de acord cu acest lucru, fapt ce denotă că nu sunt interesați prea tare de a realiza un schimb de experiențe în momentul unor plecări în Turcia (Foto 6).

Învățământul turc diferă de cel românesc, sistemul fiind diferit. Pentru învățământul liceal, până în 2006 au existat doar 11 clase, după anul 2006 s-a trecut la sistemul cu 12 clase. Pentru învățământul superior, programul de licență este de 4 ani, iar cel de master de 2 ani. Școlile postliceale, spre deosebire de cele românești, sunt doar de 2 ani, obținându-se la absolvire o „Diplomă asociată”. Spre deosebire de sistemul românesc, în Turcia, sunt câteva facultăți care funcționează în sistem online sau la distanță. O modalitate specifică utilizată în predarea limbii turce este reprezentată de către tabla inteligentă, care ușurează munca profesorilor și atrage atenția elevilor. Alte modalități de predare sunt: utilizarea jocurilor pentru a stârni interesul elevilor, piesele de teatru, utilizarea tabletelor

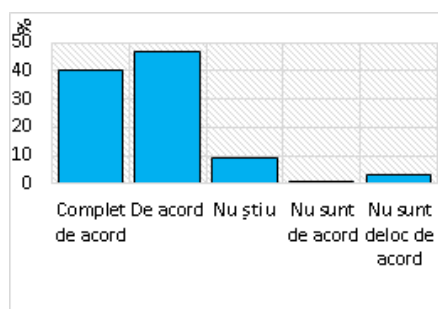

Foto 6. Învățarea limbii turce pentru călătoriile în Turcia

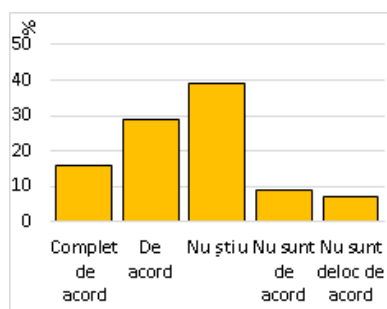

Foto 7. Învățarea limbii turce datorită modurilor de predare interesante

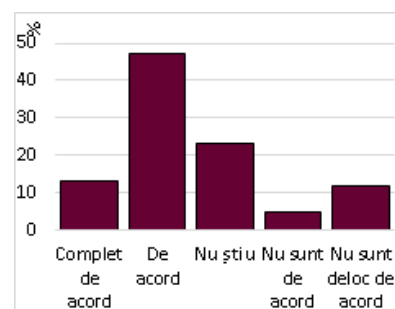

Foto 8. Învățarea limbii turce pentru cunoașterea de noi culturi și tradiții

facă acest pas (Foto 3). Se pare că mai mult de jumătate din respondenți (55%) sunt de acord cu faptul că doresc să învețe limba turcă pentru a-și mări nivelul de cultură generală și doar 4 nu sunt de acord cu acest lucru (Foto 4). Comparând cele două situații, putem observa faptul că cei mai mulți adolescenți doresc să învețe limba turcă pentru a-și crește nivelul de cultură generală, și nu pentru obținerea unui loc de muncă.

În ziua de azi, cunoașterea unei limbi străine este un lucru benefic în societate. Din acest punct de vedere, 48% din respondenți sunt de acord că învățarea limbii turce îi ajută în comunicarea altor persoane care vin în țara noastră și doar 4 nu sunt deloc de acord. De acord sunt aproape jumătate (47%) și pentru învățarea în scopul

pentru reținerea mai ușoară a cuvintelor.

Unicitatea unei comunități/țări/regiuni constă în păstrarea tradițiilor și a culturii. Oamenii, în general, sunt atrași de aceste lucruri, fapt pentru care, în ultimii ani, au început să călătorească foarte mult (Foto 7). Astfel, cei mai mulți respondenți (47%) sunt de acord cu faptul că doresc să învețe limba turcă pentru cunoașterea culturii și tradițiilor, iar 5% nu sunt de acord cu acest lucru (Foto 8). Comparând cele două situații, se poate observa că cei mai mulți respondenți sunt mai interesați de aflarea culturii și tradițiilor turce, acesta fiind motivul pentru care doresc să învețe limba turcă, pe când, din punct de vedere al modurilor de predare în Turcia, cei mai mulți nu sunt siguri că acesta este

motivul pentru care doresc să învețe limba turcă.

Limba turcă este limba vorbită în principal în Turcia de 51,8 milioane, Bulgaria (810.000), Cipru (175.000), Grecia (300.000), România (30.000) și de emigranții turci din Uniunea Europeană. Numărul vorbitorilor nativi este estimat la 60 de milioane, iar numărul total de vorbitori la 75 de milioane. Dacă se includ și alte populații care vorbesc câteva limbi foarte apropiate, situate în raport de dialect cu turcă (azerii, turkmenii etc.), numărul vorbitorilor nativi atinge 100 de milioane, iar numărul total al vorbitorilor la circa 125 de milioane.

Limba turcă vorbită în Turcia face parte din marele grup al limbilor altaice. Față de celelalte limbi turcice, apropiate de limba turcă, există deosebiri importante în gramatică, vocabular și fonetică. Limba turcă este aglutinantă. Folosește preponderent sufixele, iar prefixele mai rar. Ca și celelalte limbi turcice, limba turcă prezintă însușiri de bază asemănătoare sau identice cu ale limbilor uralice, între care finlandeza, estona și maghiara. Ordinea sufixelor și potrivirea lor în funcție de vocalismul rădăcinii prezintă asemănări pentru soluțiile aceleiași categorii gramaticale din limbile finice (ex: finlandeza) și ugrice (ex: maghiara) (Saramandu și Nevaci, 2009).

Ca minoritate etnică recunoscută oficial, turcii din România au un loc asigurat în Camera Deputaților și sunt reprezentați de Uniunea Democrată Turcă din România, cu sediul la Constanța, în 1989.

La 1 februarie 1990, s-a decis separarea celor două etnii, formând astfel Uniunea Minorităților Etnice Turcești din România, care a câștigat statutul juridic la 21 decembrie 1993, intitulată Uniunea Democrată Turcă în România. Scopul principal al acestei uniuni este de a exprima, proteja și promova identitatea etnică, culturală, lingvistică și religioasă a membrilor săi. Această organizație își propune să exprime, să protejeze și să promoveze identitatea etnică, culturală, lingvistică și religioasă a membrilor săi - turcii din România.

Atractivitatea învățării limbii turce în România este destul de ridicată. Elevii chestionați doresc să învețe limba turcă deoarece sunt pasionați de cultura acestei țări. Metodele utilizate pentru învățarea limbii turce în România sunt avansate, aceste materii existând în puține școli și licee. Nefiind o limbă de circulație internațională, aceasta nu se regăsește în toate școlile din România.

Istoria, pas cu pas

Drumuri și căi dobrogene

Conf. univ. dr. Raluca PETRE

Drumurile reprezintă modul prin care oamenii ajung dintr-un loc în altul. Vechimea și folosirea îndelungată reprezintă elemente identitare specifice unui loc sau vieții unui om. Eu fiind dobrogeancă, de când eram mică am tot călătorit prin Dobrogea mea, cel mai adesea între Tulcea și Constanța, acesta fiind drumul spre bunici, între Tulcea și Babadag, când mergeam la pădure de 1 Mai, în Deltă, cu vaporul, vara, între Constanța, Costinești și Vama-Veche, când m-am făcut mai mare și am vrut să intru în rândul

tineretului modern. Am ajuns și pe la Zebil, Topolog, Cerna, mai mult cu treabă. În ultima vreme am început să frecventăm Eforie Sud cu soțul și copiii, ceea ce spune ceva despre etapa vieții în care mă aflu. La Techirghiol încă nu am început să merg.

În acest număr al revistei noastre m-am gândit să aprofundez tema drumurilor, a căilor de acces și am ales în acest sens să privesc în istoria Dobrogei. Prin analiza surselor secundare mi-am propus să înțeleg care sunt principalele

În imagine Cheile Dobrogei

căi de acces ale regiunii noastre, în ce măsură acestea s-au schimbat de-a lungul timpului sau dimpotrivă au rămas aceleași din timpuri imemorabile. Vreau să înțeleg de unde până unde i-au purtat drumurile pe înaintașii noștri și în ce măsură noi mergem pe urmele lor sau nu.

În urma analizei unor recente cercetări¹, am ajuns să înțeleg că în Dobrogea existau, încă din perioada antică, trei căi principale: cea danubiană, cea continentală și cea maritimă. Aceste artere au suferit modificări fundamentale de-a lungul timpului, iar în momentul de față calea care definește accesul la nivel regional este cea continentală. Calea maritimă și calea dunăreană nu mai reprezintă axe de transport principale, inclusiv din motive natural geografice, respectiv colmatarea în regiunea marină și modificarea aspectului Dunării în traversarea fluviului din sudul spre nordul Dobrogei.

Este interesant de observat că prima arteră care a început să capete contur a fost cea maritimă, deoarece cetățile grecești întemeiate pe coasta Pontului Euxin erau construite cu spatele la continent, priveau spre mare și aveau și legături între ele. „În jurul anului 260 a.Chr., Histria s-a aliat cu cetatea Callatis pentru a smulge orașului Byzantion controlul asupra portului Tomis”². Cetățile grecești mai aveau și ziduri spre zona continentală, pentru a se proteja de localnici, dar acest lucru nu le împiedica să facă schimburi economice cu aceștia.

1. Aurel Mototolea, 2016, „Elemente de urbanism în Dobrogea otomană (sec. XVI-XVIII)” în Aurel-Daniel Stănică et alii. Dobrogea, coordonate istorice și arheologice. Studis, Iași: 167-202

2. Nicolae Sabin DORDEA, „Monedele orașelor grecești de pe coasta de vest a Mării Negre” în Istorie și numismatică, istoriesinumismatica.wordpress.com accesat în 11.02.2021

*sursă foto: istoriesinumismatica.wordpress.com
accesat în 11.02.2021*

„În secolele al VII-lea și al VI-lea a.Chr. teritoriile traco-getice au intrat în sfera de interes comercial a negustorilor greci, iar această stare de fapt a avut ca rezultat întemeierea coloniilor grecești Istria, Callatis și Tomis, pe coasta dobrogeană a Mării Negre. Centre comerciale locale, purtătoare ale civilizației antice grecești din marile metropole, coloniile înființate au adus o civilizație superioară celei traco-getice,

accelerând progresul populației autohtone”³. Este de fapt prima perioadă de înflorire a civilizației elenistice în regiune, care a determinat și structurarea unor căi de acces în zona pontică. Din surse istorice aflăm că orașele grecești aveau propriile monede și întrețineau relații comerciale pe mare dar și pe uscat.

După perioada elenistică, civilizația romană și-a lăsat amprenta asupra Dobrogei, care făcea parte din regiunea Moesia (Inferior) în epocă. „Dobrogea a fost cucerită de romani în urma expediției lui M. Licinius Crassus din 29-28 a.Chr. și a fost inclusă în provincia Moesia în timpul domniei lui Vespasianus (69-79), ulterior Moesia Inferior prin divizarea din 86. Împăratul Traianus (98-117) a fost cel care a definitivat organizarea militară a provinciei, în urma căreia regiunea dintre Dunăre și Marea Neagră a beneficiat de pax romana în perioada dinastiilor Antoninilor (96-192) și Severilor (193-235)”⁴. Romanii sunt

Cu roșu, în imagine, Moesia Inferior

Reteaua de drumuri în Dacia Romană

sursă: wikipedia - Dacia romană

probabil cei mai buni constructori de drumuri din toate timpurile. Căile pe care le-au construit în urmă cu mai mult de două mii de ani sunt pe alocuri încă practicabile.

În Dobrogea de azi, romanii au fortificat linia Dunării, au continuat să dezvolte linia maritimă și au deschis și calea continentală, după cum o arată hărțile reprezentând rețeaua de drumuri în Dacia Romană. Astfel, cetățenii, militarii, negustorii și oamenii simpli se puteau deplasa atât de-a lungul Dunării, cât și de-a lungul Mării Negre, dar și în partea continentală. Romanii nu au dărâmat ceea ce au construit predecesorii lor, ci au dezvoltat și întărit. Dintre cele trei rute, cea maritimă avea statutul cel mai elevat, intrând în categoria viae publicae, drumuri publice. În plus, romanii au și unit calea maritimă și calea dunăreană, accesul fiind făcut prin partea de nord a Dobrogei. Pe lângă drumurile principale, existau și alte trei categorii de drumuri, clasificate

sursă: wikipedia - Roman Gothic Walls Romania

în funcție de importanță. Oricum, romanii au construit în regiune sute de kilometri de drumuri, ceea ce permitea o bună mobilitate și legături intense.

Perioada bizantină a continuat efortul romanilor, cu un accent mai mare pus pe refacerea și întărirea liniei dunărene. „Dobrogea a fost organizată ca o thema bizantină cunoscută sub numele de thema „Mesopotamiei Occidentale”, devenită ulterior thema Paristrion sau Paradunavon. Frontiera danubiană a fost din

3. Nicolae Sabil DORDEA, op.cit.

4. Marius Teja, „Via/drumul roman” în Ziua de Constanța, oct 2019, ziuaconstanta.ro, accesat în 9.02.2021

nou fortificată: sunt refăcute și reutilizate cetățile de pe vechea frontieră precum Beroe, Troesmis, Arrubium, Dinogetia, Noviodunum, Aegyssus sau sunt construite fortificații noi, ca cea de la Nufăru⁵. Observăm astfel că în perioada bizantină, care a durat aproape o sută de ani, din anul 971 până în 1187 și a fost o perioadă de înflorire pentru zona dobrogeană, principala prioritate a fost artera dunăreană, deoarece era și zonă de graniță.

Imperiului Roman de Răsărit i-a urmat Imperiul Otoman în viața și economia regiunii dobrogene. În perioada otomană, Dobrogea a avut o importanță destul de mare, mai ales din punct de vedere militar, ca zonă de graniță și poartă ofensivă în relație cu Imperiul Rus, Moldova și Polonia. Politica otomană a fost la rândul său de consolidare a ceea ce exista deja, singura localitate despre care putem spune că a fost structural definită de otomani fiind Babadagul, cel mai important centru administrativ și militar al Dobrogei în intervalul de aproape cinci sute de ani de dominație otomană în regiune⁶. Odată reîntărită linia Dunării, otomanii au consolidat linia continentală, care le permitea deplasarea unor largi armate. „Principalul drum, cel central, venea din Balcani, trecea prin Bazargic, Karasu și Babadag, și se oprea la vadul de la Isaccea”⁷. În general, în perioada otomană, Dobrogea a fost mai mult spațiu de tranzit continental și maritim mai degrabă decât să se bucure de o centralitate politică în sine. Ruta continentală „a fost și principala rută de comerț în provincie - drumul central trans-dobrogean -, în timp ce drumurile de-a lungul Dunării, precum și cel de-a lungul litoralului, au fost de o importanță secundară”⁸. Din Dobrogea se exportau multe grâne spre Constantinopol, mai ales prin porturi. „Călătorul armean Eremya Celebi Kômürcüyan vede în Istanbul nave venite din Mangalia, alături de multe altele din Constanța, Karaharman, Beștepe, Chilia, Tulcea, Ismail, Galați, Brăila”⁹. La începutul secolului al XIX-lea, Dobrogea a devenit simplu teatru

de operații în războaiele ruso-turce, regiunea suferind o puternică distrugere.

În perioada modernă și contemporană, Dobrogea a trebuit să se reinventeze, să se reclădească și să se regăsească. Când Dobrogea a intrat sub autoritatea Statului Român, în 1878, și arterele au suferit puternice modificări. Dacă din perioada antică până în perioada modernă principalele axe: dunăreană, maritimă și continentală s-au dezvoltat pe direcția sud-nord, modernitatea aduce o nouă rută, odată cu desăvârșirea căii ferate și a Podului de la Cernavodă în vederea conectării Dobrogei la restul României, este vorba despre ruta București-Constanța, pe axa vest-est¹⁰. Aceasta este ruta definitorie și până în momentul de față alături de artera continentală regională ce leagă Constanța de Tulcea și de mai nou planificatul drum expres ce vizează legarea Constanței de podul care se construiește la Brăila, spre Moldova.

Dobrogea în perioada otomană, cu cetățile dunărene marcate; sursa foto: Gökçen Coşkun ALBAYRAK, Yüzyilda Osmanli Tunasi'nda Tigaret, Doktor Tezi, Istanbul, 2012: 328 în Stănică et.alii, Dobrogea. Coordonate istorice și arheologice. Studis, Iași, 2016.

În general, trecutul îndepărtat pare mai luminos decât prezentul, mai coerent și mai glorios, dar acest lucru se întâmplă pentru că memoria umană selectează și fixează doar anumite aspecte în funcție de problemele și prioritățile prezentului, celelalte pierzându-se în negura istoriei. Memoria drumurilor, spre deosebire de cea a întâmplărilor, este încrustată în piatră și mortar și poate ajunge să își spună povestea până în zilele noastre.

10. Raluca Petre, „Calea ferată în Dobrogea ca viziune de dezvoltare regională”, Datina, nr.87: 30-33.

5. Marius Teia, op.cit.

6. Aurel Mototolea, op.cit.

7. Ibidem, p.175

8. Ibidem, p.196

9. Ibidem, p. 173

Izvoarele. Biserica din nuiele. Foto: Pr. Andrei